

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки
Географічний факультет
Кафедра географії

Алла Потапова

**УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГАЛУЗЕВИМ
РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ**

Методичні рекомендації

Луцьк
2013

УДК 911.3:332.1(477)(072)

ББК 65.049(4УКР)я73-9
П 64

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 6 від 20 березня 2013 року)

Рецензенти: *Павліха Наталія Володимирівна* – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Фесюк Василь Олександрович – доктор географічних наук, професор кафедри екології Луцького національного технічного університету

Потапова А. Г.

П 64

Управління територіально-галузевим розвитком регіону: методичні рекомендації / Алла Геннадіївна Потапова. – Луцьк : ПП Іванюк В. П., 2013. – 61 с.

Практикум містить тематичний план навчальної дисципліни, плани практичних робіт, методичні рекомендації до вивчення тем, практичні завдання, тестування поточного і підсумкового рівня знань студентів, завдання та методичні рекомендації до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, питання для підготовки до заліку, список літератури.

Рекомендовано студентам 5 курсу напряму підготовки 0401 „Географічні науки” спеціальності 7.04010402 „Економічна та соціальна географія”

УДК 911.3:332.1(477)(072)

ББК 65.049(4УКР)я73-9

© Потапова А. Г., 2013

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2013

ЗМІСТ

ВСТУП	4
Структура залікового кредиту курсу.....	5
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГАЛУЗЕВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	6
Практична робота № 1. Наукові методи територіальної організації господарства.....	6
Практична робота № 2, 3. Розрахункове обґрунтування розміщення галузей і виробництв у регіоні.....	9
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. УПРАВЛІННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГАЛУЗЕВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	11
Практична робота № 4. Міжгалузеві комплекси. Управління виробничою інфраструктурою	11
Практична робота № 5. Управління соціальною інфраструктурою регіону.....	14
Практична робота № 6. Управління природними ресурсами й охороною довкілля.....	17
Завдання та методичні рекомендації до виконання індивідуального навчально-дослідного завдання.....	20
Питання для підготовки до заліку.....	31
Тестування поточного і підсумкового рівня знань студентів.....	33
Додаток. Формули обчислення основних економічних показників	58
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	60

ВСТУП

Вивчаючи курс „Управління територіально-галузевим розвитком регіону”, студенти розглядають найважливіші питання теорії і практики управлінської діяльності. Йдеться про суть, основи методології та організації управління, про науково-методичні підходи до обґрунтування програмних розробок соціально-економічного розвитку регіонів.

Курс являє собою систему наукових знань про сутність, форми, принципи та методи управління відтворювальними процесами в регіоні.

Курс призначений для студентів-географів економіко-географічних спеціальностей. Він може бути також успішно використаний працівниками органів управління різних регіональних рівнів.

Мета навчальної дисципліни — формування у студентів знань про форми і методи державного управління соціально-економічним розвитком регіонів, особливості регіонального менеджменту в умовах різних форм власності. Надати студентам знання про сучасні напрями суспільно-географічних досліджень регіонального розвитку та прогнозування.

Головні завданнями курсу полягають у тому, щоб з’ясувати:

- сутність регіону та його роль в економічному і соціальному розвитку суспільства;
- форми і методи управління регіональною економікою;
- правові та економічні основи місцевого самоврядування, взаємовідносини центральних і місцевих органів управління та самоврядування;
- опанування методами складання місцевих бюджетів, планів та програм;
- ознайомитися із зарубіжним досвідом регіонального управління;
- набути практичних навичок аналізу економічної ситуації в регіоні;
- оцінити наслідки здійснюваних у галузі реформ;
- обґрунтувати доцільність формування управлінської стратегії розвитку регіону.

Основні компетенції, які повинен набути студент:

знати:

- основи державної регіональної політики та регіональної економіки;
- форми і методи управління регіональною економікою, знати функції місцевих органів управління та самоврядування;
- методи аналізу, прогнозування, програмування, побудови стратегій соціально-економічного розвитку регіону;

уміти:

- формулювати концепцію майбутнього розвитку, визначити шляхи її втілення у суспільно-економічну діяльність регіону, розуміти сутність і структуру регіонального економічного комплексу.

розуміти:

- закономірності та методи управління регіональним розвитком.

Структура залікового кредиту курсу

№ п/п	Назва теми	Кількість навчальних годин				
		Усього	Лекції	Практ., семінари	Самост. робота	Індивід. робота
Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні аспекти вивчення територіально-галузевого розвитку регіону						
1.	Вступ. Предмет і завдання курсу „Управління територіально-галузовим розвитком регіону”	8	2	-	3	3
2.	Завдання, форми та методи регіонального управління	10	2	-	4	4
3.	Наукові методи територіальної організації господарства	14	4	2	4	4
4.	Теорія і практика організації управління розвитком регіону	12	2	2	4	4
5.	Економічний простір, форми просторової організації господарства	12	2	2	4	4
Змістовий модуль II. Управління та прогнозування територіально-галузевого розвитку регіону						
6.	Міжгалузеві комплекси і регіональні особливості їх розвитку і розміщення	12	2	1	4	4
7.	Управління виробничою інфраструктурою регіонів	8	2	1	3	3
8.	Управління трудовими ресурсами регіонів	8	2	-	3	3
9.	Управління соціальною інфраструктурою регіону	14	4	2	4	4
10.	Управління природними ресурсами й охороною довкілля	10	2	2	3	3
	Усього	108	24	12	36	36

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНО-ГАЛУЗЕВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Практична робота № 1

Тема: Наукові методи територіальної організації господарства

Мета: проаналізувати загальнонаукові, специфічні та міждисциплінарні методи, які використовуються в аналізі сучасного стану, прогнозуванні розвитку, розміщенні та управлінні територіально-господарських комплексів і окремих галузей господарства.

Хід заняття

I. Опрацювання змісту теми за планом

1. Загальні та специфічні методи аналізу й економічного обґрунтування територіальної організації господарства. Системний аналіз, історико-порівняльний, картографічний, енерговиробничих циклів, економічного районування, порівняльний.

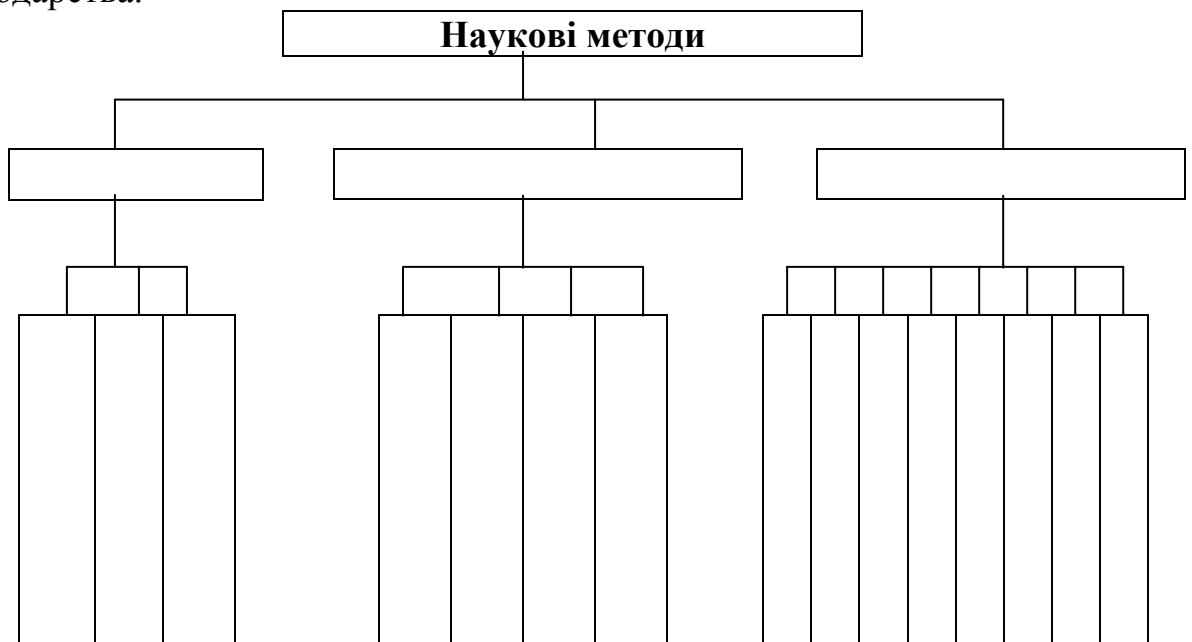
2. Міждисциплінарні методи: статистичний, балансовий, пропорцій, нормативний, програмно-цільовий, економіко-математичного моделювання та інші.

3. Використання методів для розміщення та управління територіально-господарськими комплексами та галузями господарства.

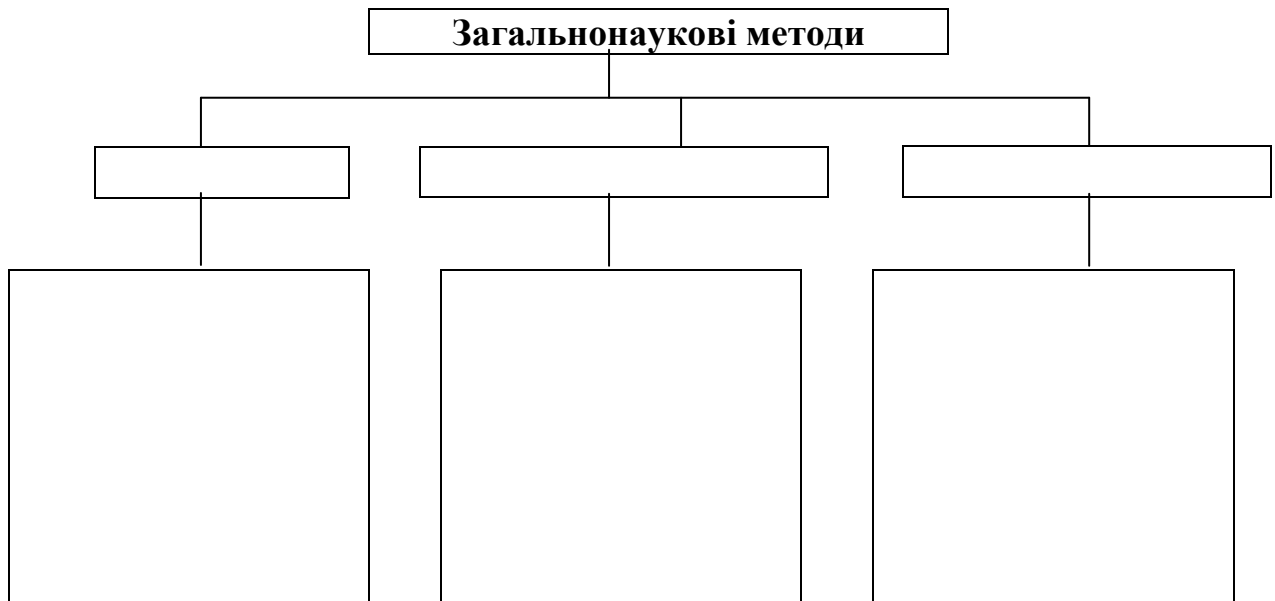
4. Основні етапи та методи галузевого обґрунтування територіально-комплексного розвитку та розміщення продуктивних сил.

II. Виконання практичних завдань

ЗАВДАННЯ № 1. Користуючись лекційним матеріалом та науковими джерелами побудувати схему наукових методів територіальної організації господарства.

ЗАВДАННЯ № 2. Із запропонованого переліку оберіть і занесіть до схеми методів системного аналізу, парадигми та експертних оцінок, що належать до загальнонаукових методів: розміщення виробництва; розселення; територіальна організація невиробничої сфери регіону; вичерпаність природних ресурсів; розподіл країн світу за формами правління; групування економічних районів України за об'ємом ВВП на душу населення; створення моделей управління; постановка проблем та їх розв'язок; експертиза; оцінка цілей, переваг окремих заходів; пріоритетність напрямків соціально-економічного розвитку.

ЗАВДАННЯ № 3. Складіть приблизну схему розміщення деяких основних галузей господарства (ПЕК, чорної металургії, виробництва мінеральних добрив, лісопереробного комплексу) згідно з планом складання галузевих схем:

- аналіз сучасного стану розвитку і розміщення галузі;
- аналіз соціально-економічних і природних умов та чинників розвитку галузі;
- визначення загальної концепції та визначення можливих варіантів розвитку галузі;
- оцінка та вибір оптимального варіанта розвитку та розміщення галузі.

Який набір показників необхідний для створення конкретизованої галузевої схеми розвитку та розміщення виробництва?

III. Студент повинен знати і вміти пояснити терміни

- методи науки;
- системний аналіз;
- загальнонаукові методи;
- міждисциплінарні методи.
- методологія;
- регіональний аналіз;
- специфічні методи;

Література для опрацювання

1. Заставний Ф. Д. Географія України : [книга] / Ф. Д. Заставний. – Львів : Світ, 1990. – 360 с.
2. Клиновий Д. В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України : навч. посібник / Д. В. Клиновий, Т. В. Пепа. – К.: Центр навч. літ., 2006. – 728 с.
3. Розміщення продуктивних сил України: підручник / [за ред. Є. П. Качана]. – К., 1997. – 375 с.
4. Територіальна організація продуктивних сил / [Ковтонюк М. О., Качан Є. П., Петрига М. О. та ін.]. – К. : НМК ВО, 1992. – 184 с.

Практична робота № 2, 3

Тема: Розрахункове обґрунтування розміщення галузей і виробництв у регіоні

Мета: проаналізувати головні показники, що використовуються при обґрунтуванні ефективності розміщення виробництва.

Хід заняття

I. Опрацювання змісту теми за планом

1. Основні етапи та методи економічного обґрунтування територіально-комплексного розвитку та розміщення продуктивних сил.
2. Виробничо-збутове зонування.
3. Розрахунок ефективності витрат.

II. Виконання практичних завдань

ЗАВДАННЯ № 1. Дайте характеристику головних показників, які використовуються при обґрунтуванні розвитку та розміщенні галузей виробництва, а саме:

- забезпеченості сировинними ресурсами;
- обсягу виробництва продукції;
- собівартості, матеріало-, енергомісткості, капітальних вкладень;
- ефективності капітальних вкладень, рентабельності, строків окупності капітальних вкладень;
- вартості основних фондів, фондівіддачі, продуктивності праці;
- фінансового стану галузі;
- технічного рівня галузі, розвитку науково-технічного прогресу тощо.

ЗАВДАННЯ № 2. Визначте виробничо-збутову зону підприємства за формулою, проаналізуйте та зробіть висновки:

$$P = (P_2 - P_1 + T_2 D) : (T_2 + T_1),$$

де

P – раціональний радіус перевезення продукції;

P_1, P_2 – пункти виробництва продукції;

D – відстань між пунктами;

$P_1 = 270$ грн. за одиницю продукції;

$P_2 = 300$ грн. за одиницю продукції;

D = 1500 км;

$T_1 = 25$ грн. за одиницю продукції на відстань 1 км;

$T_2 = 30$ грн. за одиницю продукції на відстань 1 км.

ЗАВДАННЯ № 3. Встановіть, що вигідніше використовувати у Києві, Вінниці, Кіровограді, Хмельницькому, Полтаві, Житомирі, Чернігові – вугілля чи газ. Проаналізуйте та зробіть висновки.

Повні видатки на використання вугілля можна вирахувати за формулою:

$$D\hat{a} = \frac{S}{\hat{O}\hat{a} + G\hat{a}},$$

де

S – відстань;

T_e – вартість транспортування 1 т вугілля на 1 км ($T_e = 140$ грн.);

G_e – видатки на видобуток 1 т вугілля ($G_e = 1200$ грн.).

Повні видатки на використання газу можна вирахувати за формулою:

$$D\tilde{a} = \frac{S}{\tilde{O}\tilde{a} + G\tilde{a}},$$

де

S – відстань;

T_z – вартість транспортування 1000 м³ газу на 1 км ($T_z = 352$ грн.);

G_z – видатки на видобуток 1000 м³ газу ($G_z = 296$ грн.).

Вихідні дані, S:

Донецьк-Київ, 700 км;

Донецьк-Полтава, 360 км;

Донецьк-Вінниця, 800 км;

Донецьк-Житомир, 840 км;

Донецьк-Кіровоград, 470 км;

Донецьк-Чернігів, 800 км;

Донецьк-Хмельницький, 870 км;

Донецьк-Тернопіль, 915 км.

III. Студент повинен знати і вміти пояснити терміни

– ефективність;

– ефект;

– витрати;

– собівартість продукції;

– капітовкладення;

– економічна ефективність.

Література для опрацювання

1. Заставний Ф. Д. Географія України : [книга] / Ф. Д. Заставний. – Львів : Світ, 1990. – 360 с.
2. Клиновий Д. В. Розміщення продуктивних сил та регіональна економіка України : навч. посібник / Д. В. Клиновий, Т. В. Пепа. – К. : Центр навч. літ., 2006. – 728 с.
3. Розміщення продуктивних сил України: підручник / [за ред. Є. П. Качана]. – К., 1997. – 375 с.
4. Територіальна організація продуктивних сил / [Ковтонюк М. О., Качан Є. П., Петрига М. О. та ін.]. – К. : НМК ВО, 1992. – 184 с.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 УПРАВЛІННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНО- ГАЛУЗЕВОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Практична робота № 4

Тема: Міжгалузеві комплекси. Управління виробничою інфраструктурою

Мета: проаналізувати типи міжгалузевих комплексів, охарактеризувати сучасний стан найголовніших міжгалузевих комплексів України.

Хід заняття

I. Опрацювання змісту теми за планом

1. Міжгалузеві комплекси та основні їх ознаки.
2. Вплив концентрації виробництва на формування міжгалузевих комплексів.
3. Типи міжгалузевих комплексів.
4. Виробнича інфраструктура та її склад.
5. Методи розрахунків управління виробничою інфраструктурою регіонів.

II. Виконання практичних завдань

ЗАВДАННЯ № 1. Використовуючи матеріали лекцій та додаткової літератури, виділіть типи міжгалузевих комплексів та подайте їх приклади:

- за характером зв'язків між галузями;
- за ознаками формування;
- за просторовими масштабами.

ЗАВДАННЯ № 2. Розкрийте особливості формування регіональних та локальних міжгалузевих комплексів.

ЗАВДАННЯ № 3. Дослідити сучасні проблеми розвитку транспортного комплексу.

ЗАВДАННЯ № 4. Визначити обсяг вантажних перевезень для складання прогнозів розвитку перевезень за формулами:

$$\hat{E}_i = \sum_{t=1}^i \frac{\hat{I}_t^A}{\hat{I}_1^A} : i,$$

де K_n – коефіцієнт транспортності продукції;

OP_t – обсяг перевезеної продукції у t-ому році базового періоду;

OB_{ϕ} – обсяг виробництва продукту у t-ому році базового періоду.

$$OP_n = OB_n \cdot K_n,$$

де OP_n – обсяг перевезень продукту у прогнозованому періоді;

OB_n – обсяг виробництва продукту у прогнозованому році.

Валовий збір зерна області становив у 2011 р. 1,8 млн. т, у 2010 р. – 1,9 млн. т, у 2009 р. – 1,7 млн. т. Обсяги перевезень цього продукту сягали відповідно: 0,9 млн. т, 1,0 млн. т та 0,8 млн. т. За прогнозом на 2012 р. валовий збір досягне 2,0 млн. т. Визначити коефіцієнт транспортності продукції та обсяг вантажних перевезень. Проаналізуйте та зробіть висновки.

ЗАВДАННЯ № 5. Визначити обсяг вантажообороту за матеріалами таблиці 1 і визначити показники, за допомогою яких розраховується баланс міжрайонного обміну. Проаналізуйте та зробіть висновки.

Таблиця 1

Баланс міжрайонного обміну по овочевій продукції (тис. т)

Район-споживач	А	Б	В	Г	Усього
Район-виробник					
А	25	43	44	46	158
Середня відстань внутрішньорайонних перевезень, км	10	30	40	50	

$$\hat{I} \hat{A} \hat{a} = \frac{\sum \hat{I} \cdot \bar{E} \hat{a}}{\sum \hat{I}},$$

де $OB_{об}$ – обсяг вантажообороту;

OP – обсяг перевезень продукції;

L_{ϕ} – середня відстань внутрішньорайонних перевезень.

ЗАВДАННЯ № 6. Виробнича потужність місцевих будівельно-монтажних організацій на 1 січня прогнозного року становить 200 млн. грн. З 1 липня цього ж року планується ліквідувати організацію, що споруджувала об'єкти зрошувальної системи, потужністю 10 млн. грн на рік та з 1 жовтня ввести додаткові потужності у житлово-будівельних організаціях обсягом 8 млн. грн. Розрахувати середньорічну виробничу потужність будівельно-монтажних організацій. Проаналізуйте та зробіть висновки.

$$\hat{A} \hat{I} \hat{n} = \hat{A} \hat{I} \hat{n} + \frac{\hat{A} \hat{I} \hat{a}}{12} \cdot \hat{i} - \frac{\hat{A} \hat{I} \hat{a}}{12} \cdot \hat{i},$$

де $ВП_c$ – середньорічна виробнича потужність;

$ВП_n$ – виробнича потужність на початок року;

$ВП_{\partial}$ – середньорічний приріст потужностей;
 $ВП_{\epsilon}$ – середньорічне вибуття потужностей;
 m – число повних місяців, які залишилися до кінця року після введення (вибуття) потужності.

III. Студент повинен знати і вміти пояснити терміни

– міжгалузевий комплекс;	– акваторіальні МГК
– територіально-виробничий комплекс;	– агропромислові МГК;
– промислові МГК;	– лісовиробничі МГК;
– локальний МГК	– регіональні МГК.

Література для опрацювання

1. Голиков А. П. Економіка України: фактори виробництва, галузева структура розміщення, тенденції розвитку: навч. посібник / Голиков А. П., Казакова Н. А., Шуба О. А. – Харків, 2005. – 200 с.
2. Іщук С. І. Промислові комплекси України. Наукові основи територіальної організації: навч. посіб. / С.І. Іщук. – К. : Паливода А.В., 2003. – 348 с.
3. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка: навч. посіб. / С. І. Іщук. – К., 2006. – С. 54-58.
4. Заболоцький Б. Ф. Регіональна економіка / Б. Ф. Заболоцький. – Львів : Новий світ-2000, 2007. – С. 257-262.

Практична робота № 5

Тема: Управління соціальною інфраструктурою регіону

Мета: визначити територіальну диференціацію показників рівня життя, особливостей розвитку і розміщення соціальної інфраструктури; охарактеризувати сучасний стан соціальної інфраструктури регіонів України.

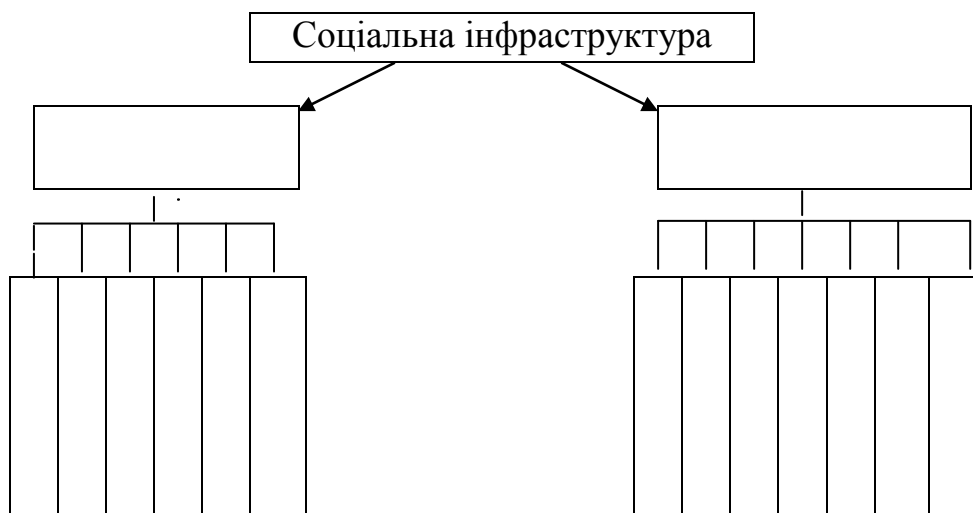
Хід заняття

I. Опрацювання змісту теми за планом

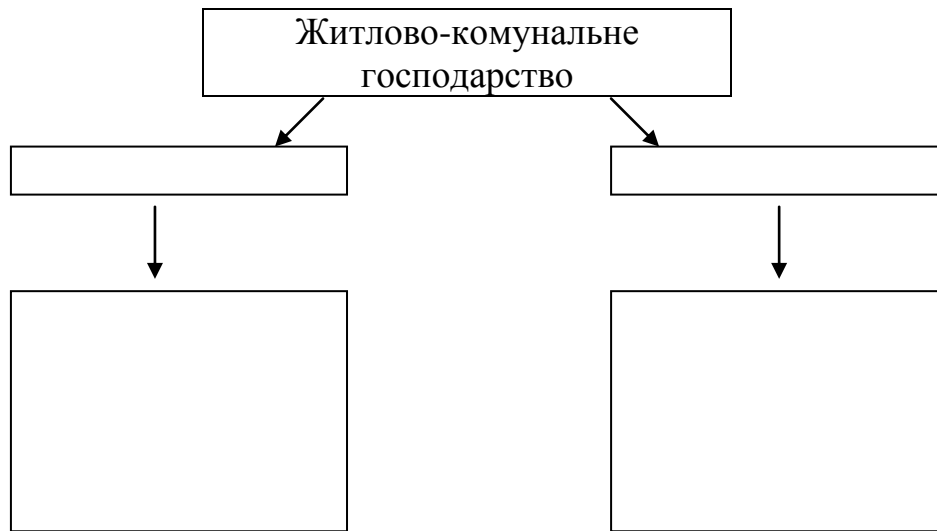
1. Соціальна інфраструктура та її склад.
2. Житлово-комунальне господарство, його галузі та підгалузі. Форми управління ЖКГ.
3. Роздрібна торгівля та система послуг населенню регіону. Моніторинг кон'юктури споживчого ринку.
4. Складові частини програми економічного і культурного розвитку регіонів.
5. Структура закладів охорони здоров'я і соціального забезпечення населення регіонів.

II. Виконання практичних завдань

ЗАВДАННЯ № 1. Використовуючи матеріали лекцій та додаткової літератури, побудуйте структуру соціальної інфраструктури. В чому полягає мета управління?

ЗАВДАННЯ № 2. Побудуйте структуру житлово-комунального господарства регіону.

ЗАВДАННЯ № 3. Визначити потреби населення у послугах щодо ремонту побутових машин і приладів, використовуючи дані вибіркового спостереження за експлуатацією окремих предметів після досягнення гарантійного терміну їх служби та очікуваної кількості у прогностному періоді. Зробити висновки. Розрахунки проведіть за формулою:

$$O_{c. n.} = P_{n. m.} \cdot K_p \cdot B_p,$$

де $O_{c. n.}$ – обсяг споживчого попиту, грн.;

$P_{n. m.}$ – очікуваний парк побутових машин та приладів;

K_p – коефіцієнт ремонту (визначається, як відношення числа ремонтів по обстежуваному парку до його загального складу);

B_p – середня вартість одного ремонту, грн.

Приклад. Протягом року велось спостереження за 1000 холодильниками, 100 з яких попали в ремонт. Середня вартість ремонту становила 90 грн., очікуваний парк холодильників у прогностному році – 350 тис. шт. Знайти обсяг споживчого попиту на ремонт холодильників. Проаналізуйте та зробіть висновки.

ЗАВДАННЯ № 4. Сформулюйте завдання щодо введення в дію нових дошкільних закладів. Розрахунки здійснити за формулою:

$$\Delta M_{B. D.} = M_{H. D.} - D_n \cdot K_{O. D.} - M_{A. D.},$$

де $\Delta M_{B. D.}$ – додаткова потреба введення в дію місць у дошкільних закладах;

$M_{H. D.}$ – кількість місць у дошкільних закладах на початок прогностного року;

$M_{A. D.}$ – вибуття місць через амортизацію та з інших причин протягом року;

D_n – чисельність дітей дошкільного віку, чол.;

$K_{O. D.}$ – охоплення дітей постійними закладами, %.

Приклад. У прогнозному році очікуване число дітей дошкільного віку в регіоні становить 20 тис. осіб. У базовому році дитячими дошкільними закладами, що мали 13600 місць, охоплювалося 68 % дітей. За прогнозом у наступному році цей показник знизиться до 65 %, а кількість місць скоротиться через амортизацію на 800 одиниць. Скільки необхідно створити місць в дитячих дошкільних закладах? Проаналізуйте та зробіть висновки.

ЗАВДАННЯ № 5. Розрахуйте загальну потребу в шкільних приміщеннях (кількість класів) за формулою:

$$\hat{E}_{\hat{e}\hat{e}} = \frac{\hat{O}_{i\hat{o}}}{\hat{I}_{\hat{e}\hat{e}} \cdot \hat{E}_{\hat{c}i}}$$

де $K_{кл}$ – число класів у прогнозному періоді;

U_{np} – чисельність учнів у прогнозному періоді;

$H_{кл}$ – наповнюваність класів, чол.;

$K_{зм}$ – коефіцієнт змінності роботи шкіл.

Приклад. Контингент учнів у новому навчальному році складе 240 тис., наповнюваність класів – 30 чол., коефіцієнт змінності роботи шкіл – 1,1. Яка кількість класів потрібна за таких умов? Проаналізуйте та зробіть висновки.

III. Студент повинен знати і вміти пояснити терміни

- соціальна інфраструктура;
- ЖКГ;
- комунальне господарство;
- моніторинг;
- норматив послуг;
- споживчий ринок.

Література для опрацювання

1. Куценко В. Потенціал сфери охорони здоров'я: регіональні аспекти / В. Куценко, Л. Богуш // Економіка України. – 1999. – № 3. – С. 61-69.
2. Куценко В. І. Соціальна сфера регіону (стан та перспективи розвитку) / В. І. Куценко, Л. Г. Богуш, І. В. Опалова. – К. : РВПС України НАН України, 1997. – 252 с.
3. Лаптева Е. Г. Социальная инфраструктура региона: сущность, особенности функционирования и регулирования / Е. Г. Лаптева [Электронный ресурс]. – режим доступа: <http://journal.vlsu.ru/index.php?id=479>.
4. Офіційний сайт Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua>
5. Офіційний сайт Міністерства охорони здоров'я України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.moz.gov.ua/ua>

Практична робота № 6

Тема: Управління природними ресурсами й охороною довкілля

Мета: ознайомитися з екологічними проблемами ресурсозабезпечення України та практичним визначенням екологічної місткості території як синтезуючої комплексної величини, що засвідчує її якісну та кількісну специфіку.

Хід заняття

I. Опрацювання змісту теми за планом

1. Природокористування та його види.
2. Форми антропогенного впливу на навколишнє середовище.
3. Правові методи екологічного регулювання.
4. Структурна організація управління охороною природи в Україні.
5. Функції державного управління екобезпекою на національному, регіональному і місцевому рівнях.

II. Виконання практичних завдань

ЗАВДАННЯ № 1. Проаналізуйте регіональні екологічні проблеми та їх вплив на розвиток економіки України. Письмово охарактеризуйте регіони України з такими екологічними проблемами: радіаційного забруднення, забруднення повітряного басейну, забруднення водних ресурсів рік та морських басейнів, ерозії та дефляції ґрунтів, забруднення ґрунтів пестицидами, розміщення природоохоронних територій.

ЗАВДАННЯ № 2. Визначити екологічну місткість міського парку, площа якого – 100 га. $ГДН_a = 40$ чол./га. Проаналізуйте та зробіть висновки. Розрахунки проведіть за формулою:

$$M = P_{птк} \cdot ГДН_a,$$

де M – екологічна місткість регіону, чол.;

$P_{птк}$ – площа природно-територіального комплексу, га;

$ГДН_a$ – середньорічне гранично-допустиме антропогенне навантаження на природний комплекс, чол./га.

ЗАВДАННЯ № 3. Визначте чи відповідає фактичне антропогенне навантаження екологічній місткості території лісопарку площею 250 га, якщо $N_{ак} = 4115$ чол., $N_{т.к.} = 0,06$; $ГДН_{т.к.} = 0,04$; $ГДН_a = 20$ чол./га. Проаналізуйте та зробіть висновки.

Розрахунки проведіть за формулами:

$$M = \Pi_{\text{ПТК}} \cdot \text{ГДН}_a$$

та

$$M_{\text{ПТК}} = (N_{a.k.} / \text{ГДН}_a) + (N_{т.к.} / \text{ГДН}_{т.к.}),$$

де $M_{\text{ПТК}}$ – екологічна місткість території природного комплексу, чол.;
 $N_{a.k.}$ – фактичне антропогенне навантаження на природний комплекс, чол.;
 $N_{т.к.}$ – фактичне техногенне навантаження на природний комплекс;
 $\text{ГДН}_{т.к.}$ – гранично допустиме техногенне навантаження;
 ГДН_a – середньорічне гранично-допустиме антропогенне навантаження на природний комплекс, чол./га.

ЗАВДАННЯ № 4. На комбінаті „Запоріжсталь” необхідно підвищити виплавку сталі до 6 млн.т. За рахунок якого цеху це слід зробити з погляду екології? Проаналізуйте та зробіть висновки. (джерело: табл. 2).

Таблиця 2

Викиди шкідливих речовин в атмосферу комбінатом „Запоріжсталь” і коксохімічним заводом, тис.т

Вид виробництва	Обсяг викидів					Усього
	Запоріжсталь				Коксо-хімічний завод	
	Аглофабрика	Доменний цех	Сталеплавильний цех	Інші		
Існуюче виробництво сталі на 4,5 млн.т на рік	90,7	34,0	14,7	8,5	6,0	153,0
Конверторний цех на 5,6 млн.т на рік	137,9	44,2	12,2	10,7	7,68	202,8
Електроплавильний цех на 4,5 млн.т на рік	-	-	23,0	8,5	-	31,5
Конверторний цех на 4,5 млн.т на рік	90,7	34,0	9,8	8,5	6,0	149,0

III. Студент повинен знати і вміти пояснити терміни

- гранично допустиме техногенне навантаження;
- природно-ресурсний потенціал;
- екологічна місткість території;
- антропогенне навантаження.

Література для опрацювання

1. Білявський Г. О. Основи екології: теорія та практикум / Г. О. Білявський, Л. І. Бутченко, В. М. Навроцький. – К. : Лібра, 2002. – 352 с.
2. Дорогунцов С. І. Удосконалення управління природокористуванням АПК / С. І. Дорогунцов, П. П. Борщевський, Б. М. Данилишин. – К. : Урожай, 1992. – С. 5.
3. Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки // Відом. Верхов. Ради ВВР). – 1998. – № 38-39.
4. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування: монографія / М. А. Хвесик, Л. М. Горбач, Ю. П. Кулаковський. – К. : Кондор, 2004. – 524 с.

ЗАВДАННЯ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Виконання індивідуального навчально-дослідного завдання передбачено робочою навчальною програмою дисципліни „Управління територіально-галузевим розвитком регіону”.

Для виконання індивідуального навчально-дослідного завдання заплановано 36 годин самостійної роботи студента.

Виконання завдання є важливим етапом засвоєння положень дисципліни студентами денної форми навчання. Метою завдання є поглиблення, систематизація і закріплення теоретичних знань, напрацювання навичок застосування інструментарію державного управління соціально-економічним розвитком регіонів та економічного аналізу на практиці.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання складається із двох частин (відповідно до теми за номером студента у журналі):

- 1) теоретичної;
- 2) практичної (розв’язання 2-х задач з кожного блоку).

Для написання теоретичної та практичної частини можливе використання: навчальних посібників, підручників, спеціалізованих журналів, збірників наукових праць та інші джерела.

ТЕМИ ДО ТЕОРЕТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ЗАВДАННЯ

1. Рівень розвитку господарства України, зрушення в його галузевій структурі.
2. Перебудова структури виробництва на Україні.
3. Промисловість як чинник, що визначає головні напрями територіальної організації господарства.
4. Характеристика форми територіальної організації промисловості: промислові зони, райони, агломерації, промислові вузли, центри та пункти.
5. Показники рівня розвитку продуктивних сил і чинники, що їх зумовлюють.
6. Галузі спеціалізації господарства великих економічних районів України.
7. Аналіз територіального розміщення територіально-виробничих комплексів, які ґрунтуються на вугільній, металургійній, машинобудівній, легкій промисловості України.
8. Проблеми територіально-галузевого розвитку території.
9. Проблеми комплексної оцінки території для управління територіально-галузевого розвитку території.
10. Значення соціально-психологічних досліджень для ефективного районного планування.
11. Місце і значення територіально-галузевого розвитку у системі економічного районування.

12. Види районного планування: промислових районів і вузлів; сільських адміністративних районів; районів великих міст.
13. Врахування ландшафту середовища: дизайн простору і поведінка населення.
14. Типи районного планування та його принципи.
15. Планова структура і організація території. Функціональне зонування території.
16. Проблеми охорони природи та їх вирішення у районному плануванні.
17. Географія поведінки населення та її значення.
18. Управління територіально-галузевою структурою ПЕК регіону.
19. Управління територіально-галузевою структурою машинобудівного комплексу регіону.
20. Управління територіально-галузевою структурою галузей хіміко-лісового комплексу регіону.
21. Управління територіально-галузевою структурою галузей агропромислового комплексу регіону.
22. Управління територіально-галузевою структурою галузей промисловості будівельних матеріалів та капітального будівництва регіону.
23. Управління територіально-галузевою структурою галузей транспортного комплексу регіону.
24. Управління територіально-галузевою структурою галузей виробництва товарів народного споживання.

ЗАДАЧІ ДО ПРАКТИЧНОЇ ЧАСТИНИ ЗАВДАННЯ

Блок 1

Задача 1. Обчисліть і визначте через порівняння, де вигідніше купувати нафту – у Російській Федерації чи на Близькому Сході.

Вартість 5 млн. т близькосхідної нафти – 600 млн. дол., доставка її до Іллічівська – 70 млн. дол. Ще додатково 2 млн. дол. Коштує перевезення цієї нафти до Херсонського нафтопереробного заводу.

Які кошти потрібно витратити на купівлю та транспортування нафти з Самари (Росія) до Кременчуцького нафтопереробного заводу, якщо вартість 1 т нафти – 120 дол., а транспортування 1 т – 11 дол.? Кількість нафти – 5 млн. т.

Задача 2. Основним енергоносієм в Україні є природний газ. Частка його – 41 % усіх енергоносіїв. Знайти шляхи зменшення витрат природного газу в народному господарстві України й економії коштів.

Вихідна інформація: в Україні видобуто 137 млн. т вугілля (світова ціна вугілля – 30 дол. за 1 т); тонна вугілля генерує близько 2600 кВт/год електроенергії; 1000 м³ природного газу коштує 80 дол. і генерує приблизно 5500 кВт/год електроенергії; на виробництво електроенергії споживається 2 % газу та 31 % вугілля.

Задача 3. Визначте, які кошти потрібні Україні для імпорту газу із зарубіжних країн.

Вихідна інформація: в Росії і Туркменії закуплено 102 млрд. м³ газу за ціною 33 дол. за 1 тис. м³. Можливі постачальники природного газу: Іран, Ірак, Катар, Нідерланди, Норвегія, Алжир, Лівія. Бажане будівництво газопроводів: Іран-Азербайджан-Росія-Україна вартістю 5 млрд. дол. і Іран-Туреччина-Україна вартістю 7 млрд. дол. Потужність газопроводів – по 25 млрд. м³ на рік кожний. Світова ціна газу – 80 дол. за 1 тис. м³.

Проаналізуйте вигідність купівлі газу за кордоном.

Задача 4. Обчисліть витрати коштів на переробку нафти на заводах України.

Вихідна інформація: нафтопереробні заводи мають сумарну потужність 62 млн. т на рік. Середня глибина переробки нафти на наших заводах найнижча у світі 53 %. З 1 т сирої нафти вартістю 120 дол. одержуємо 0,5 т мазуту вартістю 25 дол. на 0,5 т бензину вартістю 90 дол. Втрачаємо 5 дол. на 1 т.

Довести доцільність нафтопереробки за середньої глибини переробки нафти 63 %. Загальна вартість нового технологічного устаткування, яке забезпечує таку глибину переробки, - 40 млн. дол.

Задача 5. Доведіть економічність розвитку атомної енергетики в Україні щодо виробництва електроенергії з вугілля, а також будівництва підприємства для виробництва ядерного палива для електростанцій вартістю 1 млрд. дол.

Вихідна інформація: завантаження одного ядерного реактора на 1 млн. кВт вимагає 163 касети урану, що вартує 16 млн. дол. Одне наповнення реактору генерує 7 млрд. кВт/год електроенергії на рік. Для генерування такої кількості енергії від теплової електростанції, працюючої на вугіллі, потрібно було б 2,7 млн. т вугілля, що вартувало б 108 млн. дол. (не враховуючи вартості транспортування та відходів). Нині в Україні працює 15 блоків атомних електростанцій, їх завантаження на 1,5 року роботи вартує 2,1 млрд. дол.

Блок 2

Задача 1. Обґрунтуйте, де вигідніше будувати машинобудівний завод обчислювальної техніки: у Харкові чи у Павлограді?

Вихідна інформація: а) для виробництва однієї ЕОМ у Харкові для двох робітників VI розряду потрібно 2 години (година роботи працівника вартує 75 грн.); б) для виробництва однієї ЕОМ у Павлограді потрібно 2 години, але за умов, що буде працювати п'ять робітників III розряду (година роботи працівника вартує 50 грн.).

Задача 2. Поясніть, де вигідніше будувати машинобудівний завод: біля джерела сировини чи біля споживача?

Вихідна інформація: а) перевезення 1 т металу вартує 1250 грн.; б) перевезення одного виробу готової продукції масою 2 т вартує 4000 грн. (відстань перевезення 3000 км).

Задача 3. Розрахуйте, де краще побудувати завод легкових автомобілів: у Запоріжжі чи у Сумах?

Вихідна інформація: а) для виготовлення одного легкового автомобіля потрібно 1 т металу, який надходить з Єнакієво. Вартість перевезення 1 т металу на 10 км вартує 5 грн.; б) для виготовлення одного легкового автомобіля потрібно 7 м² шкіри, яка постачається з Луцька. Вартість перевезення 1 м² шкіри на 10 км вартує 1 грн. Відстань між містами вирахуйте за картою.

Задача 4. Визначте найвищий рівень фондоддачі серед цехів підприємства.

Вихідна інформація:

Номер цеху	Річний випуск продукції в оптових цінах, тис. грн.	Основний виробничий фонд
1	400	800
2	670	1250
3	650	2300
4	390	1700
5	540	1100

Задача 5. Порівняйте рівень механізації виробничих процесів на трьох підприємствах машинобудування.

Вихідна інформація:

Підприємство	Чисельність персоналу, чол.	Чисельність працівників механізованого виробництва, %
1	1014	62
2	1122	39
3	911	78

Задача 6. Визначте, яке з підприємств машинобудування працює найефективніше.

Вихідна інформація:

Підприємство	Випуск продукції, млн. грн.	Витрати, млн. грн.	Основний фонд, млн. грн.
A	5	15,0	20,6
B	10,2	25,4	15,1
C	6,3	10,0	15,7

Задача 7. Визначте темп зростання і темп приросту обсягу виробництва засобів обчислювальної техніки порівняно з базовим роком.

Вихідна інформація:

	Базовий рік, n	n+1	n+2	n+3	n+4
Обсяг виробництва	1033,9	1163,4	1367,4	1677,4	1932,5

Блок 3

Задача 1. Знайдіть оптимальний варіант використання 10 га сільськогосподарських угідь, якщо їх будуть використовувати для вирощування винограднику, соняшнику або як пасовище.

Вихідна інформація:

Культура	Кінцеві затрати, грн./га	Індивідуальні затрати, грн./га
Виноградник	20000	14000
Соняшник	8000	6000
Пасовище	2000	1000

Задача 2. Визначте оптимальний варіант вибору ділянки для вирощування соняшнику. Нормативний коефіцієнт ефективності в галузі $E_n=0,1$.

Вихідна інформація:

Ділянка	Урожайність, ц/га	Капіталовкладення, грн./га	Собівартість, грн./га
1	15	15,0	20,6
2	10	25,4	15,1
3	12	10,0	15,7

Задача 3. Визначте економічний ефект (дохід) від зернового господарства при внесенні добрив та розрахуйте економічну ефективність.

Вихідна інформація: 500 га орних земель засіяно пшеницею. Урожайність при внесенні одиниці добрив на 1 га дає добавку до врожаю у 0,1 ц/га. Заготівельна ціна на зерно – 7000 грн/ц; собівартість зерна для господарства – 4000 грн/ц. На полі вноситься 135 од. добрив на 1 га.

Блок 4

Задача 1. На території України заплановано побудувати завод по виробництву металоконструкцій. Розроблено три варіанти проекту будівництва цього заводу однакової потужності у Донецькій, Чернігівській областях та АР Крим. Визначте місце будівництва заводу.

Вихідна інформація: Нормативний коефіцієнт ефективності для даної галузі – 0,2. Кошторисна вартість для Донецької області – 6,2 млн. грн.; для АР Крим – 6,8 млн. грн.; для Чернігівської області – 7,4 млн. грн. Собівартість річної продукції – відповідно 5,5; 5,0; 4,5 млн. грн.

Задача 2. Луцький завод збірних залізобетонних виробів має потужність 80 тис. м³ виробів на рік. З розвитком житлового будівництва річні потреби зросли до 160 тис. м³. Збільшити потужність можливо за рахунок будівництва нового заводу потужністю 80 тис. м³, або реконструкцією діючого заводу та розширенням його річної потужності до 160 тис. м³ залізобетонних виробів. Будівництво нового заводу буде вартувати 8,1 млн. грн. за собівартістю одиниці продукції залізобетонних конструкцій 42 тис. грн. Реконструкція і розширення діючого заводу вартуватиме 4,9 млрд. грн. Собівартість одиниці продукції – 49 тис. грн. (замість 52 тис. грн. на даний момент). Виберіть економічно вигідний проект.

Блок 5

Задача 1. Визначити екологічну місткість пляжу завширшки 70 м і площею 5 га.

Вихідна інформація: $ГДН_a=1050$ чол/га.

Задача 2. Екологічна місткість лугопарку 9100 чол. Визначте його площу.

Вихідна інформація: $ГДН_a=70$ чол/га.

Задача 3. Визначте гранично допустимі антропогенні навантаження на сосново-дубовий ліс на сухих ґрунтах площею 66 га, якщо екологічна місткість дорівнює 396 чол.

Задача 4. Визначте екологічну місткість зелених насаджень у забудованій частині площею 3 га.

Вихідна інформація: $ГДН_a=5$ чол/га.

Задача 5. Визначте граничну екологічну місткість території регіону, який складається з осиково-букового лісу площею 115 га та смерекового лісу на сухих ґрунтах площею 47 га.

Вихідна інформація: $ГДН$ осиково-букового лісу становить 3 чол/га; $ГДН$ смерекового лісу - 3 чол/га.

Задача 6. Визначити екологічну місткість території міського району, який складається з парку площею 10 га, зелених насаджень площею 2 га і озерної прибережної акваторії площею 6 га.

Вихідна інформація: $ГДН$ зелених насаджень становить 5 чол/га; $ГДН$ озерної прибережної акваторії – 550 чол/га; $ГДН$ міського парку – 40 чол/га.

Задача 7. Визначити екологічну місткість лісової луки площею 8 га.

Вихідна інформація: $ГДН_a=192$ чол.

Задача 8. На річковій прибережній акваторії завширшки 50 м і завдовжки 200 м посаджена тополя на площі 0,5 га. Знайдіть екологічну місткість цього регіону.

Вихідна інформація: $ГДН$ річковій прибережній акваторії становить 1100 чол/га; $ГДН$ посаджень тополі – 9 чол/га.

Задача 9. Визначте площу злаково-різнотравної луки, якщо її екологічна місткість дорівнює 330 чол.

Вихідна інформація: $ГДН$ злаково-різнотравної луки становить 30 чол/га.

Задача 10. В парку площею 6 га перебувають 280 чол. Чи відповідає ця кількість екологічній місткості?

Вихідна інформація: $ГДН$ міського парку становить 40 чол/га.

Задача 11. Визначте екологічну місткість березняка на зволжених ґрунтах площею 12 га.

Вихідна інформація: $ГДН$ березняка = 7 чол/га.

Задача 12. Екологічна місткість якого природно-територіального комплексу більша: лугопарку площею 8 га чи міського парку площею 13 га?

Вихідна інформація: $ГДН$ лук = 70 чол/га; $ГДН$ міського парку = 40 чол/га.

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Загальні вимоги

Роботу друкують за допомогою комп'ютера на одній стороні аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм.) до тридцяти рядків на сторінці. Обсяг основного тексту до – 20 сторінок формату А4 або комп'ютерів з використанням шрифтів текстового редактора Word розміру 14, відстань між рядками півтора інтервала. Текст роботи необхідно друкувати, залишаючи береги таких розмірів: лівий — 30 мм., правий — 15 мм., верхній — 20 мм., нижній — 20 мм. Шрифт друку повинен бути чітким, стрічка чорного кольору середньої жирності. Щільність тексту роботи повинна бути однаковою.

Заголовки структурних частин роботи „ЗМІСТ”, „ВСТУП”, „РОЗДІЛ”, „ВИСНОВКИ”, „ДОДАТКИ”, „СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ” друкують великими літерами симетрично до тексту. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Відстань між заголовком і текстом повинна дорівнювати 3 інтервалам. Кожну структурну частину роботи треба починати з нової сторінки.

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака „№”. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включають до загальної нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Такі структурні частини роботи, як зміст, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера. Всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини, нумерують звичайним чином. Не нумерують лише їх заголовки, тобто не можна друкувати: „1. ВСТУП” або „Розділ 4”, „ВИСНОВКИ”. Номер розділу ставлять після слова „РОЗДІЛ”, після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу.

Рисунки й таблиці треба подавати безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше або на наступній сторінці. Ілюстрації позначають словом „Рис.” і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад, рис. 1.2. (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назва і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) в межах розділу. В правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис „Таблиця” із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: „Таблиця 1.2” (друга

таблиця першого розділу). Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею. Її друкують симетрично до тексту. Назву і слово „Таблиця” починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

При перенесенні частини таблиці на інший аркуш (сторінку) слово „Таблиця” і номер її вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть слова „Продовження табл.” і вказують номер таблиці, наприклад: „Продовження табл. 1.2”.

Формули в роботі (якщо їх більше однієї) нумерують в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули в розділі, між якими ставлять крапку. Нумери формул пишуть біля правого берега аркуша на рівні відповідної формули в круглих дужках, наприклад: (3.1) (перша формула третього розділу).

Правила цитування та посилання на використані джерела

При написанні роботи необхідно давати посилання на літературні джерела, окремі результати з яких наводяться. Такі посилання дають змогу відшукати джерела й перевірити достовірність відомостей про цитування, дають необхідну інформацію щодо нього, допомагають з'ясувати його зміст, мову тексту, обсяг.

У тексті посилання на джерела потрібно зазначати порядковим номером за переліком посилань, виділеним двома квадратними дужками, наприклад, „...у працях [1-7]...”. Якщо в тексті необхідно зробити посилання на цитату, то вказують сторінку, наприклад [1, с. 7].

Оформлення додатків

Додатки оформлюють як продовження роботи на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини (книги), розміщуючи їх у порядку появи посилань у тексті. Якщо додатки подають на наступних сторінках роботи, кожний такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої симетрично відносно тексту сторінки. Посередині рядка над заголовком малими літерами з першої великої друкують слово „Додаток __” і велику літеру, що позначає додаток.

Додатки слід позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Г, І, Є, І, Й, О, Ч, Ь, наприклад, додаток А, додаток Б і т.д. Один додаток позначається як додаток А.

При оформленні додатків окремою частиною (книгою) на титульному аркуші під назвою роботи друкують великими літерами слово „ДОДАТКИ”.

Ілюстрації, таблиці й формули, що розміщені в додатках, нумерують у межах кожного додатка, наприклад: Таблиця А.1 – перша таблиця додатка А; Рис. Д. 1.2 – другий рисунок першого розділу додатка Д; формула (А.1) – перша формула додатка А.

Оформлення списку використаних джерел

Список використаних джерел – елемент бібліографічного апарату, що містить бібліографічні описи використаних джерел і розміщується після додатків. Бібліографічний опис складають безпосередньо за друкованим

твором або виписують з каталогів і бібліографічних покажчиків повністю без пропусків будь-яких елементів, скорочення назв і т. ін. Завдяки цьому можна уникнути повторних перевірок, вставок пропущених відомостей. Джерела можна розміщувати одним із таких способів: у порядку появи посилань у тексті, але в алфавітному порядку прізвищ перших авторів або заголовків, у хронологічному порядку. Відомості про джерела, включені до списку, треба давати відповідно до вимог державного стандарту з обов'язковим поданням назв праць.

ПРИКЛАДИ ОФОРМЛЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Бугуцький О. А. Аналіз економічної ефективності сільськогосподарського виробництва / Бугуцький О. А. – К. : Урожай, 1976. – 264 с. 2. Данилишин Б. М. Эколого-экономические проблемы обеспечения устойчивого развития производительных сил Украины / Богдан Михайлович Данилишин. – К. : РВПС НАНУ, 1996. – 257 с. 3. Жупанський Я. І. Виробничо-територіальні комплекси та їх картографування : [книга] / Ярослав Іванович Жупанський. – Львів : Вища школа : Львівський ун-т, 1976. – 146 с.
Два автори	1. Игнатенко Н. Г. Природно-ресурсный потенциал территории. Географический анализ и синтез / Н. Г. Игнатенко, Л. Г. Руденко. – Львов : Вища школа : Львовский ун-т, 1986. – 164 с. 2. Месель-Веселяк В. Я. Методологічні і методичні принципи грошової оцінки сільськогосподарських угідь : підр. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров. – К. : ІАЕ УААН, 1995. – 16 с.
Три автори	1. Носко Б. С. Довідник з агрохімічного та агроекологічного стану ґрунтів України / Носко Б. С., Прістер Б. С., Лобода М. В. – К. : Урожай, 1994. – 332 с.
Чотири автори	1. Методика нормування ресурсів для виробництва продукції рослинництва / [Вітвіцький В. В., Кисляченко М. Ф., Лобастов І. В., Нечипорук А. А.]. – К.: НДІ "Укראгропромпродуктивність", 2006. – 106 с. 2. Деградація ґрунтів та шляхи підвищення їх родючості : [підруч. для прац. с/г, студ. геогр. ф-тів ун-в та с/г вузів та ін.] / Я. О. Мольчак, М. М. Мельнійчук, І. В. Андрощук, В. М. Заремба. – Луцьк : Надстир'я, 1998. – 280 с. – (Волинська обласна держ. адміністрація. Українська екологічна АН, ВДУ ім. Л. Українки).
П'ять і більше авторів	1. Методологічні засади комплексного розвитку і розміщення продуктивних сил регіонів / [Данилишин Б. М, Чернюк Л. Г., Фащевський М. І. та ін.]. – К. : РВПС України НАН України, 1998. – 161 с. 2. Підвищення ефективності використання, відтворення і охорони земельних ресурсів регіону / [Борщевський П. П., Чернюк М. О., Заремба В. М. та ін.]; за ред. П. П. Борщевського. – К. : Аграрна наука, 1998. – 240 с.
Без автора	1. Аграрний ресурсний потенціал Української ССР / [відп. ред. Веденичев П. Ф.]. – К. : Наукова думка, 1988. – 312 с. 2. Актуальні питання аграрної політики : [зб. робіт / упоряд.: Шевцов О. та ін.]. – К. : Проект "Аграрна політика для людського розвитку", 2005. – 407 с. 3. Відтворення родючості ґрунтів у ґрунтозахисному землеробстві / [упорядув., ст., пер. і прим. М. К. Шикуча]. – К. : Оранта, 1998. – 680 с.

Багатотомний документ	1. Географічна енциклопедія України : [у 3-х т.]. – К. : Українська Радянська Енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1989– .– (Науково–довідкова серія „Географія” : у 3 т. / голов. редкол.: Бабичев Ф. С. (голова) [та ін.]). . Т. 1 / [відп. ред.: Маринич О. М. (голова) та ін.]. – 1989. – 416 с.
Матеріали конференцій, з’їздів	1. Економіка, менеджмент, освіта в системі реформування агропромислового комплексу : матеріали Всеукр. конф. молодих учених-аграрників [“Молодь України і аграрна реформа”], (Харків, 11 — 13 жовт. 2000 р.) / М-во аграр. політики, Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва. — Х. : Харк. держ. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2000. — 167 с. 2. Природа Західного Полісся та прилеглих територій : матеріали науково–практич. конф. (Луцьк, 22-24 верес. 2005 р.) / Волинський національний ун–т ім. Л. Українки. – Луцьк : Вежа, 2005. – 288 с. 3. Природа Західного Полісся та прилеглих територій : зб. наук. праць / наук. ред. Ф. В. Зузук. – Луцьк : Вежа, 2004. – 223 с.
Словники	1. Географія : словник-довідник / [авт.-уклад. Ципін В. Л.]. – Х. : Хапімон, 2006. – 175, [1] с. 2. Нормативно–правові акти землекористування : [довідник / упоряд.: А. Бородюк, М. Ковальчук, О. Петриченко]. – К. : Академія, 2007. – 320 с. 3. Тимошенко З. І. Болонський процес в дії : словник-довідник основ, термінів і понять з орг. навч. процесу у вищ. навч. закл. / З. І. Тимошенко, О. І. Тимошенко. – К. : Європ. ун-т, 2007. – 57 с. 4. Європейський Союз : словник-довідник / [ред.-упоряд. М. Марченко]. – 2-ге вид., оновл. – К. : К.І.С., 2006. – 138 с.
Атласи	1. Атлас Волинської області : 900-річчю Луцька присвячується / [наук. редкол.: Н. В. Бурчак та ін.] ; Комітет геодезії і картографії СРСР [та ін.]. – / [наук. редкол.: Н. В. Бурчак та ін.]. – М. : ГУГК, 1991 – 42 с. 2. Україна : екол.-геогр. атлас : присвяч. всесвіт, дню науки в ім'я миру та розвитку згідно з рішенням 31 сесії ген. конф. ЮНЕСКО / [наук. редкол.: С. С. Куруленко та ін.]; Рада по вивч. продукт. сил України НАН України [та ін.]. – К.: Варта, 2006. – 217, [1] с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Державна програма захисту земель України від водної та вітрової ерозії, інших видів деградації земель на 1996-2010 рр. – Офіц. вид. – К.: Держкомзем України, 1996. – 81 с. 2. Державний земельний кадастр України станом на 1 січня 2007 р. – Офіц. вид. – К. : Держкомзем України, 2007. – Книга 1. – 258 с. 3. Земельний кодекс України : за станом на 20 червня 2007 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид–во, 2007 – 212, [2] с. – (Бібліотека офіційних видань).
Стандарти	1. Якість води. Словник термінів : ДСТУ ISO 6107-1:2004 – ДСТУ ISO 6107-9:2004. – [Чинний від 2005-04-01]. – К. : Держспоживстандарт України, 2006. – 181 с. – (Національні стандарти України).
Каталоги	1. Пам’ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / [авт.-упоряд. М. Зобків та ін.]. – Львів : Новий час, 2003. – 160 с. 2. Горницька І. П. Каталог контурних карт / Горницька І. П., Ткачук Л. П. – Донецьк : Либідь, 2005. – 228 с.
Автореферати дисертацій	1. Питуляк М. В. Природний агресурсний потенціал Тернопільської області : структура і особливості використання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. геогр. наук : спец. 11.00.11 „Конструктивна географія та раціональне використання природних ресурсів” / М. В. Питуляк. – Чернівці, 2003. – 19 с.

<p>Частина книги, періодичного, продовжуваного видання</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Заставецька О. В. Комплексний економічний і соціальний розвиток території: теоретичні і методичні основи дослідження / Заставецька О. В. – Тернопіль, ТДПУ ім. В. Гнатюка, 1997. – 233 с. 2. Паламарчук В. Економічні проблеми природокористування / В. Паламарчук, І. Алмаші, Е. Шелудько // Економіка України. – 1993. – № 7. – С. 89–90. 3. Потапова А. Регіональні особливості продуктивного комплексу Волинської області / Алла Потапова, Ярослав Мольчак // Науковий вісник Чернівецького університету : Збірник наукових праць. Вип.. 391: Географія. – Чернівці: Рута, 2008. – С. 173–180. 4. Сучасний стан земель України і заходи для його поліпшення / В. В. Медведєв, С. Ю. Булигін, Т. М. Лактіонова [та ін.] // Вісник аграрної науки. – 1996. – № 12. – С. 5–13.
<p>Електронні ресурси</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Богомольний Б. Р. Медицина екстремальних ситуацій [Електронний ресурс] : навч. посіб. для студ. мед. вузів III–IV рівнів акредитації / Б. Р. Богомольний, В. В. Кононенко, П. М. Чуєв. – 80 Min / 700 MB. – Одеса : Одес. мед. ун-т, 2003. – (Бібліотека студента-медика) – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) ; 12 см. – Систем. вимоги: Pentium ; 32 Mb RAM ; Windows 95, 98, 2000, XP ; MS Word 97-2000. – Назва з контейнера. 2. Розподіл населення найбільш численних національностей за статтю та віком, шлюбним станом, мовними ознаками та рівнем освіти [Електронний ресурс] : за даними Всеукр. перепису населення 2001 р. / Держ. ком. статистики України ; ред. О. Г. Осауленко. – К.: CD-вид-во "Інфодиск", 2004. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM) : кольор. ; 12 см. – (Всеукр. перепис населення, 2001). – Систем. вимоги: Pentium-266 ; 32 Mb RAM ; CD-ROM Windows 98/2000/NT/XP. – Назва з титул. екрану. 2. Бібліотека і доступність інформації у сучасному світі: електронні ресурси в науці, культурі та освіті : (підсумки 10-ї Міжнар. конф. „Крим-2003") [Електронний ресурс] / Л. Й. Костенко, А. О. Чекмарьов, А. Г. Бровкін, І. А. Павлуша // Бібліотечний вісник. – 2003. – № 4. – С 43. – Режим доступу до журн. : http://www.nbuv.gov.ua/articles/2003/03klinko.htm.

Варто звернути увагу, що для перевірки не приймаються індивідуальні навчально-дослідні завдання, оформлення яких не відповідає вимогам!

ЗАХИСТ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

До захисту індивідуального навчально-дослідного завдання допускаються студенти, які вчасно здали роботи на перевірку викладачеві. Захищаючий повинен зробити доповідь за роботою, де необхідно показати актуальність теми дослідження, його мету й коротко охарактеризувати результати, отримані за кожним розділом роботи. Після доповіді необхідно відповісти на запитання, які виникли у викладача в процесі перевірки роботи й доповіді та присутніх. За результатами попередньої перевірки роботи та її захисту викладач оцінює роботу.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОГО ЗАВДАННЯ

Максимальна оцінка за роботу складає „десять” балів. Вона може бути отримана, якщо робота виконана, оформлена й захищена на високому рівні, тобто згідно з усіма вище викладеними вимогами.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ЗАЛІКУ

1. Що таке територіальне управління?
2. Яке значення має рівень територіального управління?
3. Порівняйте терміни „територіальне” та „регіональне” управління.
4. Дайте визначення регіону.
5. Охарактеризуйте структуру господарства регіону.
6. Назвіть відмінності між регіональним та місцевим господарством.
7. Ознаки структури регіонального господарства.
8. Суть регіональної структури.
9. Суть державної регіональної політики.
10. Характеристика регіону, як об'єкта державної регіональної політики.
11. Завдання та цілі регіонального управління.
12. Характеристика систем регіонального управління.
13. Особливості та правові основи функціонування місцевих державних адміністрацій.
14. Особливості функціонування та правові основи місцевого самоврядування.
15. Класифікація органів державного управління в регіонах.
16. Форми, функції та система органів управління в регіоні.
17. Проаналізуйте систему територіальної влади в Україні з урахуванням засад, закладених у Європейській хартії про місцеве самоврядування.
18. Структура обласної державної адміністрації.
19. Загальні методи регіонального управління.
20. Суть, роль перспективних планів і поточних програм соціально-економічного розвитку регіонів.
21. Принципи, значення планування, його новий механізм.
22. Система фінансового забезпечення регіону.
23. Назвіть складові єдиної бюджетної системи.
24. Формування районних та обласних бюджетів. Затвердження консолідованого бюджету області і району.
25. Загальна методика опрацювання регіональних бюджетів.
26. З чого складається загальний обсяг фінансових ресурсів регіону та як він розподіляється?
27. Якими природними ресурсами керують місцеві органи влади?
28. Оцінка природних ресурсів.
29. Головні завдання управління природокористуванням у регіоні.
30. Назвіть форми і методи управління природними ресурсами.
31. Охорона і використання водних ресурсів регіонів.
32. Охорона і раціональне використання земельних ресурсів регіонів.
33. Охорона атмосферного повітря.
34. Завдання і зміст управління трудовими ресурсами в регіонах.
35. Методика розрахунку показників чисельності та зайнятості населення.
36. Регіональні програми зайнятості населення.

37. Поняття виробничої інфраструктури та завдання управління її розвитком.
38. Управління транспортним комплексом регіону.
39. Управління паливно-енергетичним комплексом регіону.
40. Управління інвестиційно-будівельним комплексом.
41. Склад соціальної інфраструктури та показники її розвитку.
42. Управління житлово-комунальним господарством.
43. Управління роздрібною торгівлею та системою надання послуг населенню регіону.
44. Управління закладами освіти і культури регіонів.
45. Управління розвитком закладів охорони здоров'я і соціального забезпечення населення регіонів.
46. Місто, як об'єкт управління.
47. Державні перспективні програми розвитку міст.
48. Генеральні плани і районні планування.

ТЕСТУВАННЯ ПОТОЧНОГО І ПІДСУМКОВОГО РІВНЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

До змістового модулю 1. Теоретико-методологічні аспекти вивчення територіально-галузевого розвитку регіону

1. Найважливішою функцією держави є:
  - а) управління;
  - б) суспільне регулювання суспільного виробництва з метою підвищення ефективності та задоволення матеріальних, духовних і культурних потреб громадян;
  - в) усі відповіді вірні.
2. Обґрунтуйте завдання регіональної економіки:
  - а) забезпечення стабільності економічної системи і добробуту людей;
  - б) забезпечення збалансованості економічної системи і її зростання;
  - в) забезпечення економічної рівноваги в регіоні і стабільності;
  - г) забезпечення зростання виробництва і робочих місць.
1. Галузеве управління – це:
  - а) задоволення потреб економіки в окремих видах продукції, робіт і послуг;
  - б) це управління, яке визначається політичним та адміністративно-територіальним устроєм країни для успішного виконання функцій території;
  - в) усі відповіді вірні.
4. Територіальне управління – це:
  - а) задоволення потреб економіки в окремих видах продукції, робіт і послуг;
  - б) це управління, яке визначається політичним та адміністративно-територіальним устроєм країни для успішного виконання функцій території;
  - в) усі відповіді вірні.
5. Територіальне управління здійснюється на ....
  - а) трьох рівнях;
  - б) двох рівнях;
  - в) двадцяти чотирьох рівнях.
6. Назвіть пріоритети знань і практики керівників регіонального рівня управління:
  - а) макроекономіка, менеджмент, маркетинг;
  - б) теорія і практика управління територіальними системами;
  - в) управління працею, фінансами, інвестиціями;
  - г) усі відповіді вірні.
7. У якому варіанті відповідей показники регіональної економіки виражають загальноекономічну характеристику?
  - а) геополітичне розміщення, кількість населення, підприємств, банків, ресурсів;

- б) вартість праці, капіталу, грошовий оборот, продуктивність праці, затратність продукції;
  - в) виробництво валової доданої вартості на душу населення, рівень доходів, цін, безробіття;
  - г) усі варіанти вірні.
8. У якому варіанті відповідей показники регіональної економіки виражають продуктивну і ефективну функцію потенціалу регіону?
- а) геополітичне розміщення, кількість населення, підприємств, банків, ресурсів;
  - б) вартість праці, капіталу, грошовий оборот, продуктивність праці, затратність продукції;
  - в) виробництво валової доданої вартості на душу населення, рівень доходів, цін, безробіття;
  - г) усі варіанти вірні.
9. Галузева структура регіону:
- а) створюється упродовж тривалого проміжку часу і є малорухомою;
  - б) змінюється під впливом науково-технічного прогресу, демократизації управління, ринкових перетворень;
  - в) усі відповіді вірні.
10. Галузева структура інституційних одиниць, які утворюють підприємницьку структуру:
- а) створюється упродовж тривалого проміжку часу і є малорухомою;
  - б) змінюється під впливом науково-технічного прогресу, демократизації управління, ринкових перетворень;
  - в) усі відповіді вірні.
11. У якому варіанті відповідей показники регіональної економіки виражають рівень життя населення?
- а) геополітичне розміщення, кількість населення, підприємств, банків, ресурсів;
  - б) вартість праці, капіталу, грошовий оборот, продуктивність праці, затратність продукції;
  - в) виробництво валової доданої вартості на душу населення, рівень доходів, цін, безробіття;
  - г) усі варіанти вірні.
12. Регіональна господарська структура України зумовлена:
- а) адміністративно-територіальним устроєм;
  - б) регіональною політикою;
  - в) регіональною економікою.
13. Державна регіональна політика – це:
- а) сукупність організаційно-правових та економічних заходів, що здійснюються державою у сфері регіонального розвитку відповідно до її стратегічних і поточних цілей та завдань;
  - б) принципи державотворення, демократії та загальнолюдських цінностей;

- в) поєднання інтересів держави та окремих регіонів з метою розв'язання проблем територіального устрою.
14. Об'єктом державної регіональної політики є:
- а) область;
  - б) регіон;
  - в) економічні процеси.
15. Суб'єктами державної регіональної політики виступають:
- а) органи державної влади;
  - б) представницькі органи;
  - в) органи місцевого самоврядування;
  - г) усі відповіді вірні.
16. Назвіть основи формування засад управління економікою регіону:
- а) на основі виконання рішень центральних органів влади;
  - б) на основі формування повного самоуправління економікою регіону;
  - в) на основі вимог об'єктивних економічних законів;
  - г) на основі врахування потреб населення регіону.
17. За змістом цілі регіонального управління поділяються на:
- а) економічні, політичні, соціальні та науково-технічні;
  - б) довго-, середньо- та короткострокові;
  - в) загальнодержавні та адміністративно-територіальні.
18. За ознакою часу цілі регіонального управління поділяються на:
- а) економічні, політичні, соціальні та науково-технічні;
  - б) довго-, середньо- та короткострокові;
  - в) загальнодержавні та адміністративно-територіальні.
19. Цілі регіонального управління за рівнем розрізняють:
- а) економічні, політичні, соціальні та науково-технічні;
  - б) довго-, середньо- та короткострокові;
  - в) загальнодержавні та адміністративно-територіальні.
20. Виконавчу владу в областях, районах, АРК Крим, містах Києві та Севастополі здійснюють:
- а) місцеві державні адміністрації;
  - б) обласні державні адміністрації;
  - в) місцеве самоврядування.
21. Основою демократичного устрою в будь-якій державі є:
- а) місцеві державні адміністрації;
  - б) обласні державні адміністрації;
  - в) місцеве самоврядування.
22. Назвіть основи формування кадрів регіонального управління:
- а) обов'язкова вища освіта і знання основ економіки;
  - б) обов'язкова вища спеціальна освіта і знання основ управління економікою;
  - в) обов'язкова вища спеціальна освіта і знання основ аналізу;
  - г) обов'язкова вища економічна освіта і знання основ управління фінансами.
23. Назвіть складові елементи територіальної структури економіки:

- а) населення і розселення, природні умови і ресурси;
- б) виробництво і споживання, транспортна і виробнича інфраструктура;
- в) земля, ліси, води, корисні копалини, шляхи;
- г) відповіді у варіантах а і б.

24. Що характеризує територіальна структура економіки?

- а) зв'язки між складовими елементами обмеженої території, що змінюється під впливом чинників;
- б) зв'язки між складовими елементами обмеженої території, що не змінюється під впливом чинників;
- в) зв'язки між складовими елементами обмеженої території, що їх змінює центральна влада;
- г) зв'язки між складовими елементами обмеженої території, що їх змінює регіональна влада;

25. Що характеризують парні тенденції одного і того самого явища, виявлені в процесі просторового аналізу?

- а) районоутворення;
- б) районування;
- в) розмежування економічних районів;
- г) усі відповіді вірні.

26. Функція регіонального управління, яка пов'язана з узгодженням управлінських рішень різних об'єктів господарювання на основі стратегії розвитку регіону загалом – це:

- а) інтегруюча функція;
- б) перерозподільча функція;
- в) стимулююча функція;
- г) соціальна функція;
- г) оптимізаційна функція.

27. Функція регіонального управління, яка полягає у маневруванні фінансовими, трудовими та природними ресурсами з метою отримання кращих кінцевих результатів господарювання – це:

- а) інтегруюча функція;
- б) перерозподільча функція;
- в) стимулююча функція;
- г) соціальна функція;
- г) оптимізаційна функція.

28. Функція регіонального управління, яка спрямована на створення умов для всебічного розвитку підприємництва, конкуренції в сфері використання ресурсів регіону, заохочення тих інституціональних одиниць, діяльність яких сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації в регіоні загалом – це:

- а) інтегруюча функція;
- б) перерозподільча функція;
- в) стимулююча функція;
- г) соціальна функція;

- г) оптимізаційна функція.
29. Функція регіонального управління, яка направлена на підтримку життєдіяльності найбільш вразливих верств населення за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів – це:
- а) інтегруюча функція;
  - б) перерозподільча функція;
  - в) стимулююча функція;
  - г) соціальна функція;
  - г) оптимізаційна функція.
30. Функція регіонального управління, яка полягає у вирішенні завдань соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням їх економічної, соціальної, культурної та екологічної ефективності – це:
- а) інтегруюча функція;
  - б) перерозподільча функція;
  - в) стимулююча функція;
  - г) соціальна функція;
  - г) оптимізаційна функція.
31. Який природно-територіальний таксон характеризують показники територіальних явищ, що визначають види господарської діяльності?
- а) зону;
  - б) ареал;
  - в) басейн;
  - г) відповіді у варіантах а і в.
32. Централізована система передбачає, що:
- а) на всіх рівнях, нижче загальнодержавного, управління здійснюють органи державної влади, які формуються урядом або главою держави та підпорядковуються по вертикалі;
  - б) управління на всіх субнаціональних рівнях здійснюють органи місцевого самоврядування, які обираються населенням відповідних територіальних одиниць;
  - в) управління ґрунтується на поєднанні прямого державного управління та місцевого самоврядування;
  - г) управління на обласному та районному рівнях здійснюється лише місцевою державною адміністрацією, а на низовому — тільки органами місцевого самоврядування.
33. Англо-американська система виходить з того, що:
- а) на всіх рівнях, нижче загальнодержавного, управління здійснюють органи державної влади, які формуються урядом або главою держави та підпорядковуються по вертикалі;
  - б) управління на всіх субнаціональних рівнях здійснюють органи місцевого самоврядування, які обираються населенням відповідних територіальних одиниць;
  - в) управління ґрунтується на поєднанні прямого державного управління та місцевого самоврядування;

г) управління на обласному та районному рівнях здійснюється лише місцевою державною адміністрацією, а на низовому — тільки органами місцевого самоврядування.

34. Європейська змішана елітна система передбачає, що:

а) на всіх рівнях, нижче загальнодержавного, управління здійснюють органи державної влади, які формуються урядом або главою держави та підпорядковуються по вертикалі;

б) управління на всіх субнаціональних рівнях здійснюють органи місцевого самоврядування, які обираються населенням відповідних територіальних одиниць;

в) управління ґрунтується на поєднанні прямого державного управління та місцевого самоврядування;

г) управління на обласному та районному рівнях здійснюється лише місцевою державною адміністрацією, а на низовому — тільки органами місцевого самоврядування.

35. Європейська змішана з розділеною ієрархією управління система має свої особливості:

а) на всіх рівнях, нижче загальнодержавного, управління здійснюють органи державної влади, які формуються урядом або главою держави та підпорядковуються по вертикалі;

б) управління на всіх субнаціональних рівнях здійснюють органи місцевого самоврядування, які обираються населенням відповідних територіальних одиниць;

в) управління ґрунтується на поєднанні прямого державного управління та місцевого самоврядування;

г) управління на обласному та районному рівнях здійснюється лише місцевою державною адміністрацією, а на низовому — тільки органами місцевого самоврядування.

36. До яких методів управління регіональною економікою відносяться насамперед планування та бюджетно-фінансове регулювання, включаючи ціноутворення на місцеві ресурси:

а) економічних;

б) правових;

в) адміністративних?

37. Які методи слід застосовувати у боротьбі з монополізмом, захисті навколишнього середовища, дотриманні правопорядку, санітарних, пожежних та інших норм і правил, у реалізації місцевих цільових програм тощо:

а) економічні;

б) правові;

в) адміністративні?

38. Чіткий розподіл повноважень між ланками управлінського ланцюга: центр — область — район — місто, село, селище та між радами і держадміністраціями належить:

а) економічним методам;

б) правовим методам;

- в) адміністративним методам.
39. Метод, який визначає цілісний підхід до об'єкту, що вивчається, або явища – це:
- а) метод парагдигми;
  - б) системний аналіз;
  - в) експертних оцінок.
40. У територіальній організації економіки за допомогою якого методу пізнаються реально функціонуючі галузеві виробничо-територіальні системи, системи розселення і більш складні їх утворення – ТВК і суспільно-географічні комплекси:
- а) методу парагдигми;
  - б) системного аналізу;
  - в) експертних оцінок?
41. Метод парадигми – це:
- а) цілісний підхід до об'єкту;
  - б) модель постановки проблем, прийнята як зразок;
  - в) метод, який спирається на досвід та інтуїцію.
42. Метод експертних оцінок – це:
- а) цілісний підхід до об'єкту;
  - б) модель постановки проблем, прийнята як зразок;
  - в) метод, який спирається на досвід та інтуїцію.
43. За допомогою якого методу розкриваються особливості розміщення промислових підприємств, центрів, галузей, промислових районів, їх взаємозв'язки щодо сировини і постачання продукції тощо:
- а) системного аналізу;
  - б) картографічного методу;
  - в) методу економічного районування?
44. Для територіального планування і прогнозування, районного планування, вивчення регіональних систем найбільш практичне значення має:
- а) метод системного аналізу;
  - б) картографічний метод;
  - в) метод економічного районування.
45. Метод, який дозволяє усувати «вузькі» місця у виробництві, комплексно використовувати сировину і відходи, сприяє розвитку безвідходного виробництва:
- а) порівняльний;
  - б) картографічний;
  - в) енерговиробничих циклів.
46. Метод енерговиробничих циклів розроблений:
- а) Н. Н. Колосовським;
  - б) Р. Куном;
  - в) В. П. Руденком.

47. Метод, за допомогою якого на основі аналізу статистичної інформації і основних економічних показників визначається місце галузі серед інших галузей, регіону серед інших регіонів:
- а) порівняльний;
  - б) картографічний;
  - в) енерговиробничих циклів.
48. За допомогою якого методу вивчають і аналізують закономірності у використанні народним господарством природних, трудових, фінансових ресурсів, взаємозв'язку між районами і країнами:
- а) статистичного;
  - б) балансового;
  - в) прогнозування?
49. Метод, який передбачає урахування нормативів – розрахункових величин затрат живої уречевленої праці на виробництво одиниці продукції або окремі види робіт і послуг:
- а) статистичний;
  - б) нормативний;
  - в) прогнозування.
50. Метод, який полягає в побудові перспектив:
- а) статистичний;
  - б) нормативний;
  - в) прогнозування.
51. Метод, який використовується в процесі досліджень розвитку господарства регіонів, що стають більш складними, а галузеві і територіальні зв'язки – більш важкокерувальними:
- а) статистичний;
  - б) нормативний;
  - в) економіко-математичного моделювання.
52. Галузева структура – це:
- а) склад, сукупність функціональних елементів об'єкту;
  - б) сукупність зв'язків між компонентами цілого;
  - в) співвідношення між просторовими структурами господарства.
53. Функціональна структура – це:
- а) склад, сукупність функціональних елементів об'єкту;
  - б) сукупність зв'язків між компонентами цілого;
  - в) співвідношення між просторовими структурами господарства.
54. Територіальна структура – це:
- а) склад, сукупність функціональних елементів об'єкту;
  - б) сукупність зв'язків між компонентами цілого;
  - в) співвідношення між просторовими структурами господарства.
55. Які елементи територіальної організації виробництва характеризують технополіс, інкубатор, технопарк?
- а) поселення;
  - б) виробництво;
  - в) інновації;

- г) відповіді у варіантах б і в.
56. Які елементи територіальної організації виробництва характеризують об'єкт, центр, вузол, комплекс?
- а) поселення;
  - б) виробництво;
  - в) інновації;
  - г) відповіді у варіантах б і в.
57. Які елементи територіальної організації виробництва характеризують агломерація, мегаполіс, населений пункт?
- а) поселення;
  - б) виробництво;
  - в) інновації;
  - г) відповіді у варіантах б і в.
58. Який процес відображають ознаки економіки: концентрацію праці і капіталу в окремі частині території країни, континенту?
- а) інтеграцію економіки;
  - б) спеціалізацію економіки;
  - в) регіоналізацію економіки;
  - г) усі відповіді вірні.
59. Регіональний економічний комплекс – це:
- а) складова господарського комплексу країни, відносно самостійне утворення із закінченим циклом відтворення, функціонування якого спрямоване на забезпечення комплексного розвитку продуктивних сил території;
  - б) сукупність галузей господарського комплексу, розташованих у межах певного регіону, які мають визначені пропорції та взаємозв'язки;
  - в) комплекс промислових, сільськогосподарських, транспортних та інших складових, розміщених на певній території й пов'язаних між собою.
60. Галузева структура регіонального комплексу – це:
- а) складова господарського комплексу країни, відносно самостійне утворення із закінченим циклом відтворення, функціонування якого спрямоване на забезпечення комплексного розвитку продуктивних сил території;
  - б) сукупність галузей господарського комплексу, розташованих у межах певного регіону, які мають визначені пропорції та взаємозв'язки;
  - в) комплекс промислових, сільськогосподарських, транспортних та інших складових, розміщених на певній території й пов'язаних між собою.
61. Територіальна структура регіонального комплексу – це:
- а) складова господарського комплексу країни, відносно самостійне утворення із закінченим циклом відтворення, функціонування якого спрямоване на забезпечення комплексного розвитку продуктивних сил території;
  - б) сукупність галузей господарського комплексу, розташованих у межах певного регіону, які мають визначені пропорції та взаємозв'язки;

- в) комплекс промислових, сільськогосподарських, транспортних та інших складових, розміщених на певній території й пов'язаних між собою.
62. Які категорії регіональної економіки відображають показники: земля, капітал, технології, інформація, підприємництво?
- а) виробничого потенціалу;
  - б) організації виробництва;
  - в) виробничої і соціальної інфраструктури;
  - г) результатів виробництва.
63. Які категорії регіональної економіки відображають показники: територія, населення, промислові райони, вузли, центри?
- а) виробничого потенціалу;
  - б) організації виробництва;
  - в) виробничої і соціальної інфраструктури;
  - г) результатів виробництва.
64. Які категорії регіональної економіки відображають показники: управління, фінанси, транспорт, житло, комунальна сфера?
- а) виробничого потенціалу;
  - б) організації виробництва;
  - в) виробничої і соціальної інфраструктури;
  - г) результатів виробництва.
65. Які категорії регіональної економіки відображають показники: регіональний продукт, регіональні затрати, амортизація, прибуток?
- а) виробничого потенціалу;
  - б) організації виробництва;
  - в) виробничої і соціальної інфраструктури;
  - г) результатів виробництва.
66. Які методи є в основі формування теорії регіональної економіки?
- а) метод функціонального аналізу;
  - б) метод просторової оцінки;
  - в) метод статистичного аналізу;
67. Що являє собою методологія дослідження регіональної економіки?
- а) система теорій і показників, методів і прийомів вивчення території;
  - б) вивчення причинно-наслідкових зв'язків розвитку поселень і виробництва;
  - в) вивчення виробничої і соціальної інфраструктури;
  - г) усі відповіді вірні.
68. Що являє собою метод аналізу економічної системи?
- а) засіб, який використовують в процесі пізнання дійсності;
  - б) спосіб досягнення певної мети;
  - в) форма вирішення конкретного завдання;
  - г) усі відповіді вірні.
69. Що виражає базовий метод у дослідженні регіональної економіки, який передбачає урахування знань відомих законів природи і суспільства при оцінці просторової економіки?
- а) методологію дослідження регіональної економіки;

- б) геопросторову парадигму;
  - в) метод дослідження регіональної економіки;
  - г) методику дослідження регіональної економіки.
70. Що виражає сукупність методів, прийомів і підходів при вивченні регіональної економіки?
- а) методологію дослідження регіональної економіки;
  - б) геопросторову парадигму;
  - в) метод дослідження регіональної економіки;
  - г) методику дослідження регіональної економіки.
71. Чим зумовлений вибір методу економічного аналізу?
- а) кількістю підприємств, організацій і природних ресурсів у регіоні;
  - б) метою дослідження;
  - в) рівнем організації і характером розвитку господарської системи;
  - г) відповіді у варіантах б і в.
72. Що виражає у процесі проведення регіонального аналізу застосування індукції, дедукції, аналізу, синтезу, аналогії, експерименту, спостереження, порівняння?
- а) прийоми, підходи;
  - б) традиційні методи;
  - в) новаційні методи;
  - г) усі відповіді вірні.
73. Що виражає у процесі проведення регіонального аналізу використання літератури, статистики, опису?
- а) прийоми, підходи;
  - б) традиційні методи;
  - в) новаційні методи;
  - г) усі відповіді вірні.
74. Що виражає у процесі проведення регіонального аналізу застосування моделювання, факторної оцінки, кластерної оцінки?
- а) прийоми, підходи;
  - б) традиційні методи;
  - в) новаційні методи;
  - г) усі відповіді вірні.
75. Яка сутність системного методу просторового аналізу?
- а) вивчення усіх видів ресурсів регіону;
  - б) вивчення технології і механізму створення готового продукту регіону;
  - в) вивчення обсягу і структури створеного в регіоні продукту;
  - г) усі відповіді вірні.
76. У якому варіанті відповідей правильно подано вхід в економічну систему при застосуванні системного методу аналізу?
- а) технологія, інституційні умови, управління, стимулювання, кредитування, оборотність грошей;
  - б) праця, капітал, грошова маса;
  - в) проміжне споживання, додана вартість;

- г) відповіді у варіантах б і в.
77. У якому варіанті відповідей правильно подано механізм економічної системи при застосуванні системного методу?
- а) технологія, інституційні умови, управління, стимулювання, кредитування, оборотність грошей;
  - б) праця, капітал, грошова маса;
  - в) проміжне споживання, додана вартість;
  - г) відповіді у варіантах б і в.
78. У якому варіанті відповідей правильно подано вихід з економічної системи при застосуванні системного методу?
- а) технологія, інституційні умови, управління, стимулювання, кредитування, оборотність грошей;
  - б) праця, капітал, грошова маса;
  - в) проміжне споживання, додана вартість;
  - г) відповіді у варіантах а і в.
79. Що виражають параметри: потенційна потреба населення і виробників регіону у товарах та послугах і потенційна спроможність входу і виходу регіональної економіки виробляти товари і послуги?
- а) відповідність виробництва потребам;
  - б) обмеження системи регіональної економіки;
  - в) доцільність виробництва і потреб;
80. Яка сутність балансового методу оцінки регіональної економіки?
- а) вивчення пропорцій праці, капіталу і продукту;
  - б) вивчення пропорцій розселення, споживання і галузей економіки;
  - в) вивчення пропорцій природних умов і ресурсів;
  - г) відповіді у варіантах а і б.
81. Розкрийте сутність нормативного методу оцінки регіональної економіки.
- а) вивчення нормативів затрат праці, сировини, капіталу і споживання;
  - б) вивчення нормативів розміщення виробництва;
  - в) вивчення нормативів розподілу ресурсів.
82. Який аспект аналізу стану регіональної економіки характеризує система показників: наявність ресурсів виробництва, рівні поділу праці, збалансованості пропорцій складових економіки?
- а) територіально-галузевий;
  - б) територіально-комплексний;
  - в) територіально-ефективний;
  - г) відповіді у варіантах а і в.
83. Який аспект аналізу стану регіональної економіки характеризує система показників: кількість зайнятих у всій промисловості країни, число зайнятих у всій промисловості регіону, число зайнятих у галузі країни загалом, кількість зайнятих у галузі окремого регіону?
- а) територіально-галузевий;
  - б) територіально-комплексний;
  - в) територіально-ефективний;
  - г) відповіді у варіантах а і в.

84. Який аспект аналізу стану регіональної економіки характеризує система показників: продуктивність, затратність, економічне зростання?
- а) територіально-галузевий;
  - б) територіально-комплексний;
  - в) територіально-ефективний;
  - г) відповіді у варіантах а і в.
85. Що характеризує система показників: постановка цілі, вибір об'єкта, критеріїв, якісних і кількісних шкал, виявлення патологій, обґрунтування рекомендації?
- а) територіально-галузевий;
  - б) територіально-комплексний;
  - в) територіально-ефективний;
  - г) відповіді у варіантах а і в.
86. На яких принципах повинна формуватися система управління регіоном?
- а) дотримання рішень центральних органів влади;
  - б) ефективності підприємств регіону і гуманізації відносин;
  - в) формування бюджету регіону і створення робочих місць;
  - г) залучення капіталовкладень, створення робочих місць і захист.
87. Пріоритети чийх насамперед інтересів треба враховувати при формуванні системи управління регіоном?
- а) держави;
  - б) регіону;
  - в) підприємств регіону;
  - г) усіх пріоритети однакові.
88. Які умови управління необхідні для продуктивного й ефективного функціонування економіки регіону?
- а) держава забезпечує завдання регіону і фінансування виробництва;
  - б) підприємства формують свою виробничу програму і її фінансове забезпечення;
  - в) влада регіону визначає обсяги і структуру виробництва та його реалізацію;
  - г) відповіді усі вірні.
89. Які з трансформацій найважливіші при формуванні управління економікою регіону?
- а) підприємизація і лібералізація виробничої діяльності ;
  - б) лібералізація грошових доходів підприємств і населення регіону;
  - в) створення галузевої системи управління;
  - г) усі важливі.
90. На що треба орієнтувати суб'єктів регіональної економіки в умовах ринку?
- а) на державне управління і фінансування;
  - б) на самоуправління і самофінансування;
  - в) на регіональне управління і фінансування;
  - г) усі орієнтири основні.

До змістового модулю 2. Управління та прогнозування територіально-галузевого розвитку регіону

1. Комплекс галузей, обслуговуючих матеріальне виробництво та забезпечуючих підвищення його ефективність – це:
  - а) соціальна інфраструктура;
  - б) виробнича інфраструктура;
  - в) промислова інфраструктура;
  - г) усі відповіді вірні.
2. День максимального розгортання курортного сезону:
  - а) 15 червня;
  - б) 15 липня;
  - в) 15 серпня;
  - г) 15 вересня.
3. Основною метою складання паливно-енергетичних балансів регіону є:
  - а) виявлення внутрішньорегіональних потреб;
  - б) можливість задоволення потреб у ресурсах власним виробництвом;
  - в) надходження ресурсів з інших регіонів;
  - г) усі відповіді вірні.
4. Основною формою управління інвестиційно-будівельним комплексом є:
  - а) програмування;
  - б) прогнозування;
  - в) планування;
  - г) моделювання.
5. Орієнтирами для розрахунку балансу будівельних матеріалів є:
  - а) завдання по капітальному будівництву;
  - б) програми ремонтно-будівельних робіт;
  - в) усі відповіді вірні.
6. Трудові ресурси є наявними:
  - а) працездатне населення;
  - б) непрацездатне населення;
  - в) пенсіонери;
  - г) усі відповіді вірні.
7. Які заходи передбачаються програмами зайнятості населення?
  - а) заходи, спрямовані на облік та ефективне використання трудових ресурсів;
  - б) відтворення трудових ресурсів;
  - в) працевлаштування неконкурентних на ринку праці верств населення;
  - г) усі відповіді вірні.
8. В таблиці «Розрахунок чисельності зайнятого населення» демографічні показники представлені такими розділами:
  - а) трудові ресурси;
  - б) природні ресурси;
  - в) розподіл трудових ресурсів;
  - г) розподіл зайнятих за сферами і галузями економіки.

9. За показниками Міжнародної організації праці (МОП) безробітні громадяни – це особи віком від:
- а) 14 – 70 років;
  - б) 15 – 70 років;
  - в) 16 – 70 років;
  - г) 17 – 70 років.
10. На який орган влади покладається розробка регіональних програм зайнятості?
- а) Міністерство праці та соціальної політики;
  - б) Кабінет Міністрів;
  - в) Державна служба зайнятості;
  - г) усі відповіді вірні.
11. Сукупність об'єктів, формування яких пов'язано із задоволенням особистих проблем, забезпеченням життєдіяльності, інтелектуального та духовного розвитку кожної людини – це визначення:
- а) виробничої інфраструктури;
  - б) соціальної інфраструктури;
  - в) комунальної інфраструктури;
  - г) транспортної інфраструктури.
12. До основних завдань соціальної політики належать:
- а) забезпечення розвитку інтелектуальних і фізичних здібностей людини;
  - б) реалізація принципу соціальної справедливості в усіх сферах соціальних відносин;
  - в) розширення мережі соціальної інфраструктури;
  - г) усі відповіді вірні.
13. Провідною формою управління соціальною інфраструктурою є:
- а) моделювання;
  - б) програмування;
  - в) прогнозування;
  - г) усі відповіді вірні.
14. Багатогалузевий комплекс, що забезпечує зростаючі потреби населення у житловій площі і різного роду комунальних послугах, а також надає відповідні послуги підприємствам, установам та організаціям – це:
- а) агропромисловий комплекс;
  - б) ЖКГ;
  - в) військово-промисловий комплекс;
  - г) немає вірної відповіді.
15. Головними завданнями управління системою освітніх і культурних закладів у регіоні є:
- а) створення умов, за якими відповідно до Конституції обов'язково забезпечувалася повна загальна середня освіта;
  - б) комплектування системи загальної середньої освіти педагогічними кадрами;
  - в) будівництво нових вищих навчальних закладів;

г) прогнозування розвитку освіти й культури, відповідно до потреб громадян.

16. Усі природні ресурси поділяються на дві групи:

- а) вичерпні і невичерпні;
- б) вичерпні і відтворювальні;
- в) відтворювальні і не відтворювальні;
- г) усі відповіді вірні.

17. Які існують види оцінок природних ресурсів?

- а) геологічний;
- б) географічний;
- в) технічний;
- г) економічний.

18. Якими збірниками законів визначаються правові методи управління використанням природних ресурсів?

- а) кодексом «Про надра»;
- б) Кримінальним кодексом;
- в) Земельним кодексом;
- г) Водним кодексом.

19. Управління водними ресурсами спрямовується на вирішення таких завдань:

- а) регулювання стоку у часі та просторі;
- б) економне витрачання води, зменшення її витрат при перекиданні;
- в) забезпечення потреб населення та господарства водою;
- г) збільшення негативного впливу вод на оточуюче середовище.

20. Управління охороною земельних ресурсів у регіонах спрямовується на вирішення таких завдань:

- а) зменшення ефективності землекористування;
- б) оптимізація структури земельних ресурсів;
- в) збереження і раціональне використання с/г угідь;
- г) усі відповіді вірні.

21. Головною місто утворюючою галуззю є:

- а) промисловість;
- б) сільське господарство;
- в) ЖКГ.

22. Населений пункт, жителі якого зайняті головним чином у промисловості, торгівлі та транспорті – це:

- а) село;
- б) місто;
- в) селище міського типу.

23. До міст республіканського підпорядкування відносять:

- а) Київ;
- б) Одесу;
- в) Донецьк;
- г) Севастополь.

24. Чисельність міст районного підпорядкування не менше:

- а) 10 000 чоловік;
  - б) 20 000 чоловік;
  - в) 50 000 чоловік;
  - г) 100 000 чоловік.
25. Із скількох розділів складається система підпрограм?
- а) 2;
  - б) 3;
  - в) 4;
  - г) 5.
26. Основними інструментами забезпечення фінансової регіональної політики є:
- а) місцеві податки та збори;
  - б) дотації, субсидії та субвенції, що надаються місцевими бюджетами;
  - в) нормативи відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів;
  - г) частка закріплених за територіями доходів.
27. Що передбачає проведення державної регіональної політики?
- а) застосування відповідної системи бюджетного регулювання;
  - б) збалансування доходів і витрат на усіх рівнях;
  - в) застосування фінансових нормативів забезпеченості населення;
  - г) усі відповіді вірні.
28. Якими правами наділені регіональні органи управління для виконання власних функцій?
- а) майновими;
  - б) цивільними;
  - в) бюджетно-фінансовими;
  - г) усі відповіді вірні?
29. Ресурсним забезпеченням вищезгаданих прав стають:
- а) комунальні фінанси;
  - б) муніципальні фінанси;
  - в) місцеві фінанси;
  - г) усі відповіді вірні.
30. До видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу між бюджетних трансферів, належать видатки на:
- а) місцеву пожежну охорону;
  - б) позашкільну освіту;
  - в) соціальний захист;
  - г) розвиток ЖКГ.
31. Головними методами управління виробничої інфраструктури є:
- а) організаційно-правові;
  - б) економічні;
  - в) балансові;
  - г) усі відповіді вірні.
32. При складанні прогнозів розвитку транспортного комплексу використовують методи:

- а) нормативний;
  - б) балансовий;
  - в) прямих розрахунків;
  - г) усі відповіді вірні.
33. Потреби в окремих видах паливно-енергетичних ресурсів можна обчислити такими методами:
- а) нормативним;
  - б) експертних оцінок;
  - в) опитування споживачів;
  - г) усі відповіді вірні.
34. При визначенні обсягів перевезень масових вантажів застосовується:
- а) нормативний метод;
  - б) балансовий метод;
  - в) індуктивний метод;
  - г) усі відповіді вірні.
35. Які показники можна визначити за допомогою розрахунків по балансу міжрайонного обміну?
- а) обсяг вантажообороту;
  - б) обсяг вантажних перевезень;
  - в) середню дальність перевезень;
  - г) усі відповіді вірні.
36. Вихідними матеріалами для прогнозування та складання регіональних програм є:
- а) інформація демографічної статистики;
  - б) звітна інформація підприємств усіх форм власності;
  - в) аналіз екологічної та демографічної ситуації і трудового потенціалу регіонів;
  - г) усі відповіді вірні.
37. Серед економічних підйомів управління трудовими ресурсами регіонів провідну роль відіграють:
- а) балансові розрахунки регіонального ринку праці;
  - б) баланси трудових ресурсів і робочих місць;
  - в) баланси природних ресурсів;
  - г) усі відповіді вірні.
38. Трудові ресурси регіонів охоплюють:
- а) працездатне населення у працездатному віці;
  - б) працюючих пенсіонерів;
  - в) непрацюючих пенсіонерів;
  - г) підлітків з 16 років.
39. До категорії безробітних відносяться особи, які:
- а) знайшли роботу і чекають відповідь;
  - б) зареєстровані у службі зайнятості як шукачі роботи;
  - в) стають до роботи протягом двох наступних тижнів;
  - г) навчаються за направленням служби зайнятості.

40. Формування активної політики у сфері зайнятості передбачає вирішення таких завдань:
- а) здійснення заходів щодо економічної підтримки розширення можливостей зайнятості населення;
  - б) залучення незайнятого населення та безробітних до активної праці шляхом організації їхньої праці;
  - в) розширення сфери зайнятості для громадян з обмеженими можливостями на ринку праці;
  - г) підтримка підприємництва, малого та середнього бізнесу.
41. За призначенням соціальна інфраструктура поділяється на:
- а) соціально-побутову;
  - б) соціально-духовну;
  - в) соціально-культурну;
  - г) усі відповіді вірні.
42. Об'єкти соціальної інфраструктури за значенням поділяються на:
- а) місцевого;
  - б) локального;
  - в) регіонального;
  - г) загальнодержавного.
43. Основний обсяг управлінської діяльності соціальною інфраструктурою припадає на:
- а) Кабінет Міністрів;
  - б) державні комітети;
  - в) обласні та районні адміністрації;
  - г) територіальні громади.
44. Основним показником програми житлового будівництва є:
- а) середній рівень забезпеченості одного мешканця загальною площею житлового фонду;
  - б) введення в експлуатацію житлової площі;
  - в) експлуатація житлового фонду;
  - г) вибуття житлової площі від зносу, старості.
45. Обґрунтування завдань розвитку усіх галузей комунального господарства проводиться головним чином за допомогою:
- а) аналітичного методу;
  - б) нормативного методу;
  - в) статистичного методу;
  - г) історичного методу.
46. До відтворювальних ресурсів належать:
- а) рослинний світ;
  - б) нафта, газ, вугілля;
  - в) тваринний світ;
  - г) руди чорних металів.
47. Основними формами управління природними ресурсами є:
- а) екологічна стандартизація;
  - б) нормування;

- в) дозволи на використання;
  - г) еколого-економічний контроль.
48. Головними завданнями управління природокористуванням у регіоні є:
- а) збереження та зміцнення природно-ресурсного потенціалу території;
  - б) забезпечення раціонального і комплексного використання природних ресурсів;
  - в) збільшення негативного впливу виробничої діяльності та ЖКГ на навколишнє середовище;
  - г) усі відповіді вірні.
49. За допомогою якого методу здійснюється розрахунок показників водоспоживання та водовідведення:
- а) нормативного;
  - б) економічного;
  - в) правового;
  - г) експертного?
50. Водогосподарський баланс регіону включає такі розділи:
- а) поверхневий стік, можливий для використання;
  - б) води повторного використання;
  - в) підземні води;
  - г) вірна відповідь відсутня.
51. Виділення виробничих, торгівельних та інших зон і територій та плануючих елементів міста – це:
- а) територіально-плануюча організація;
  - б) територіально-виробнича організація;
  - в) адміністративно-територіальна організація;
  - г) усі відповіді вірні.
52. За адміністративним статусом в Україні виділяють міста:
- а) республіканського значення;
  - б) обласного підпорядкування;
  - в) районного підпорядкування;
  - г) усі відповіді вірні.
53. Залежно від регіонального положення те чи інше місто має бути віднесено до таких груп:
- а) самостійний регіон;
  - б) адміністративний регіон;
  - в) частина агломерації;
  - г) місто-супутник.
54. З позиції розвитку і розміщення продуктивних сил, міста можна поділити на:
- а) ті, що розвиваються;
  - б) стаціонарні міста;
  - в) міста у стадії стагнації;
  - г) «затухаючі міста».
55. До завдань районного планування входять:
- а) організація території;

- б) розвиток транспорту;
  - в) розвиток систем інженерного устаткування;
  - г) усі відповіді вірні.
56. Складовим елементом державної регіональної економічної політики є:
- а) бюджетна політика;
  - б) фінансова політика;
  - в) усі відповіді вірні.
57. Заходи фінансової регіональної політики, спрямовано на:
- а) послаблення доходної бази території;
  - б) зміцнення доходної бази території;
  - в) посилення державного контролю за раціональним використанням ресурсів;
  - г) розширення повноважень і відповідальності органів місцевого самоврядування.
58. Основними функціями місцевих бюджетів є:
- а) формування грошових фондів для забезпечення діяльності місцевих органів влади;
  - б) розподіл і використання грошових коштів між галузями економіки;
  - в) збір податків і платежів;
  - г) усі відповіді вірні.
59. Які заходи держава проводить за допомогою муніципальних фінансів?
- а) соціальну політику;
  - б) комунальне обслуговування;
  - в) будівництво та утримання доріг;
  - г) фінансування освіти, медицини.
60. На скільки частин поділяються видатки місцевих бюджетів?
- а) 2;
  - б) 3;
  - в) 4;
  - г) 5.
61. Через які категорії наука про регіональну економіку вивчає населення?
- а) територіальні, виробничі, споживчі;
  - б) національні, соціальні, економічні;
  - в) просторові, технологічні, продуктивні;
  - г) природні, соціальні, технічні.
62. У якому варіанті відповідей критерії відображають національну категорію населення?
- а) чисельність нації, природний рух нації, міграційний рух нації;
  - б) національна здатність до праці, професійна кваліфікація, складність праці, зайнятість;
  - в) рівень освіти нації, рівень доходів нації, рівень споживання нації;
  - г) свідомість національного патріотизму, свідомість національного нігілізму, свідомість національної винятковості.
63. У якому варіанті відповідей критерії відображають соціальну категорію населення?

- а) чисельність нації, природний рух нації, міграційний рух нації;
- б) національна здатність до праці, професійна кваліфікація, складність праці, зайнятість;
- в) рівень освіти нації, рівень доходів нації, рівень споживання нації;
- г) свідомість національного патріотизму, свідомість національного нігілізму, свідомість національної винятковості.

64. У якому варіанті відповідей критерії відображають економічну категорію населення?

- а) чисельність нації, природний рух нації, міграційний рух нації;
- б) національна здатність до праці, професійна кваліфікація, складність праці, зайнятість;
- в) рівень освіти нації, рівень доходів нації, рівень споживання нації;
- г) свідомість національного патріотизму, свідомість національного нігілізму, свідомість національної винятковості.

65. Назвіть області України, в яких значно переважає міське населення:

- а) Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька;
- б) Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Київська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська;
- в) АР Крим, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Одеська, Харківська;
- г) Дніпропетровська, Волинська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Львівська, Херсонська, Запорізька.

66. Назвіть області України, в яких переважає сільське населення:

- а) Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька;
- б) Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Київська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська;
- в) АР Крим, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Одеська, Харківська;
- г) Донецька, Львівська, Вінницька, Закарпатська, Миколаївська, Сумська, Харківська.

67. Назвіть області України, в яких незначне переважання міського населення і близьке до збалансованої чисельності міське і сільське населення:

- а) Вінницька, Закарпатська, Івано-Франківська, Тернопільська, Чернівецька;
- б) Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Київська, Львівська, Миколаївська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська;
- в) АР Крим, Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Одеська, Харківська;
- г) Дніпропетровська, Волинська, Полтавська, Сумська, Черкаська, Львівська, Херсонська, Запорізька.

68. На яких з перелічених принципів повинні базуватися територіальні бюджети?

- а) рішення центральної і регіональної влади;
- б) нормальні територіальні умови виробництва й обґрунтовані територіальні податки;
- в) нормальні умови управління і рівні умови оподаткування;
- г) нормальні загальні умови виробництва і контролю податківців.

69. Яка категорія характеризує економічну сутність природних ресурсів?

- а) оборотні фонди;
- б) оборотні ресурси;
- в) оборотний капітал;
- г) усі відповіді вірні.

70. Як оборотний капітал впливає на фізичний обсяг виробництва товарів і послуг?

- а) чим більша фізична кількість оборотного капіталу і менша його вартість;
- б) чим більша вартість оборотного капіталу і незмінна його фізична кількість;
- в) чим менша маса одиниці продукції і більша її вартість оборотного капіталу;
- г) чим менша маса одиниці продукції і більший фізичний обсяг оборотного капіталу.

71. Обґрунтуйте сутність економічної оцінки природних ресурсів. Отже, економічна оцінка природних ресурсів зводиться:

- а) до порівняння фізичного обсягу природних ресурсів і їх споживчих якостей;
- б) до порівняння природних ресурсів з потребами виробництва і споживання;
- в) до порівняння затрат на перетворення природних ресурсів у продукт з корисністю самого продукту;
- г) до порівняння затрат на перетворення природних ресурсів у продукт з вартістю самого продукту.

72. Назвіть найважливішу зміну регіональної економіки з погляду її зростання.

- а) кількість зайнятих в регіоні;
- б) кількість залученого основного капіталу;
- в) кількість регіонального продукту;
- г) усі відповіді вірні.

73. Які з наведених показників характеризують категорію регіонального продукту?

- а) випуск регіонального продукту;
- б) номінальна вартість регіонального продукту;
- в) реальна вартість регіонального продукту;
- г) усі відповіді вірні.

74. Розкрийте сутність поняття „природокористування”:

- а) система відносин людини і природи для оздоровлення людини;
  - б) відносини людини природи для розширення виробництва;
  - в) відносини людини і природи для використання речовини для задоволення потреб;
  - г) усі відповіді вірні.
75. Які сучасні напрями дослідження економіки природокористування?
- а) аналіз особливостей сучасних взаємозв'язків людини і природи;
  - б) пошук оптимальних економічних механізмів природокористування;
  - в) проблеми відтворення об'єктів природи;
  - г) відповіді у варіантах а і б.
76. Який підхід до економічного оцінювання природних ресурсів оптимальний в умовах ринку?
- а) через оцінювання виробничих відносин в суспільстві;
  - б) розгляд природних ресурсів як дармові блага;
  - в) рентний підхід;
  - г) усі відповіді вірні.
77. Який підхід до використання природних ресурсів має застосувати людина у процесі виробництва?
- а) відновлення природної біосфери;
  - б) відновлення площ з вичерпаними мінерально-сировинними ресурсами;
  - в) створення безвідходних і енергозберігальних технологій;
  - г) усі відповіді вірні.
78. Які заходи треба вжити для розв'язання проблеми регіонального природокористування?
- а) збільшення інвестицій у розвиток інфраструктури природокористування;
  - б) зменшити обсяги використання природної речовини;
  - в) обґрунтувати норми споживання природної речовини;
  - г) усі відповіді вірні.
79. Що є об'єктами екологічного моніторингу?
- а) територія та об'єкти, що підлягають особливій охороні;
  - б) атмосферне повітря, водні, земельні і біологічні ресурси;
  - в) населені пункти, підприємства і їх території;
  - г) усі відповіді вірні.
80. Що є предметом екологічного моніторингу населених пунктів?
- а) екологічна освіта мешканців, естетичний стан будівель, дворів, підприємств;
  - б) стан водовідведення, вивезення сміття, стан вулиць, водоймищ;
  - в) стан сміттєзвалищ, стоків з підприємств, каналізації;
  - г) усі відповіді вірні.
81. У якому варіанті відповідей правильно подано об'єкти, параметри стану яких є базою екологічної інформації?
- а) територія і розселення;
  - б) водні і лісові ресурси, атмосферне повітря, промислові відходи;

- в) концентровані стоки хімічних підприємств;
  - г) усі відповіді правильні.
82. Що є в основі економічного механізму природокористування?
- а) правові акти;
  - б) система управління і фінансування;
  - в) відповіді у варіантах а і б;
  - г) відповіді правильні, але не повні.
83. Назвіть правильні джерела фінансування природоохоронних заходів.
- а) бюджети держави і регіонів;
  - б) кошти підприємств і міжнародних грантів;
  - в) відповіді у варіантах а і б;
  - г) відповіді правильні, але неповні.
84. Який результат природоохоронних заходів характеризує система показників: поліпшення здоров'я, умов праці, тривалості життя, екологічної рівноваги?
- а) екологічний;
  - б) соціальний;
  - в) економічний;
  - г) усі результати.
85. Який результат природоохоронних заходів характеризує система показників: зменшення негативного впливу на довкілля, обсягів забруднень, збільшення придатних до використання природних ресурсів?
- а) екологічний;
  - б) соціальний;
  - в) економічний;
  - г) усі результати.
86. Який результат природоохоронних заходів характеризує система показників: зменшення втрат природних ресурсів, праці, приріст вартості природних ресурсів, збільшення утилізованих відходів?
- а) екологічний;
  - б) соціальний;
  - в) економічний;
  - г) усі результати.
87. Які із названих напрямів економічної політики і міжнародної співпраці є пріоритетними сьогодні?
- а) комплексне використання природних ресурсів і безпечні умови проживання населення;
  - б) збереження унікальних природних пам'яток і ресурсів;
  - в) консолідація джерел фінансування і вдосконалення механізму і використання;
  - г) усі відповіді правильні.

ФОРМУЛИ ОБЧИСЛЕННЯ ОСНОВНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ

Техніко-економічні показники аналізу територіально-галузевої організації розраховують за розмірами відповідних витрат на виробництво одиниці продукції. Витрати окремих ресурсів і випуск нової продукції доцільно визначати у вартісному або натуральному обчисленні:

1. *Виробничо-збутова зона підприємства:*

$$P = (P_2 - P_1 + T_2 D) : (T_2 + T_1),$$

де P – раціональний радіус перевезення продукції; P_1, P_2 – пункти виробництва продукції; D – відстань між пунктами;

2. *Повні видатки на використання вугілля:*

$$D_{\hat{a}} = \frac{S}{D_{\hat{a}} + G_{\hat{a}}},$$

де S – відстань; $T_{\hat{a}}$ – вартість транспортування 1 т вугілля на 1 км; $G_{\hat{a}}$ – видатки на видобуток 1 т вугілля.

3. *Повні видатки на використання газу:*

$$D_{\tilde{a}} = \frac{S}{D_{\tilde{a}} + G_{\tilde{a}}},$$

де S – відстань; $T_{\tilde{a}}$ – вартість транспортування 1000 м³ газу на 1 км; $G_{\tilde{a}}$ – видатки на видобуток 1000 м³ газу.

4. *Коефіцієнт транспортованості продукції:*

$$\hat{E}_{\tilde{t}} = \sum_{t=1}^{\tilde{t}} \frac{\hat{I}_{\tilde{t}}}{\hat{I}_{\tilde{t}}} : \tilde{t},$$

де $OP_{\tilde{t}}$ – обсяг перевезеної продукції у t -ому році базового періоду; $OB_{\tilde{t}}$ – обсяг виробництва продукту у t -ому році базового періоду.

5. *Обсяг перевезень продукту у прогнозованому періоді:*

$$OP_n = OB_n \cdot K_n,$$

де OB_n – обсяг виробництва продукту у прогнозованому році.

6. *Обсяг вантажообороту:*

$$\hat{I}_{\hat{a}} = \frac{\sum \hat{I}_{\tilde{t}} \cdot \bar{E}_{\hat{a}}}{\sum \hat{I}_{\tilde{t}}},$$

де OP – обсяг перевезень продукції; $L_{\tilde{b}}$ – середня відстань внутрішньорайонних перевезень.

7. *Середньорічна виробнича потужність:*

$$\hat{A}_{\tilde{t}} = \hat{A}_{\tilde{t}} + \frac{\hat{A}_{\tilde{t}}}{12} \cdot \tilde{t} - \frac{\hat{A}_{\tilde{t}}}{12} \cdot \tilde{t},$$

де VP_n – виробнича потужність на початок року; $VP_{\tilde{d}}$ – середньорічний приріст потужностей; $VP_{\tilde{b}}$ – середньорічне вибуття потужностей; m – число повних місяців, які залишилися до кінця року після введення (вибуття) потужності.

8. *Обсяг споживчого попиту:*

$$\Delta M_{В.д.} = M_{Н.д.} - D_{п.} \cdot K_{О.д.} - M_{А.д.},$$

де $\Delta M_{В.д.}$ – додаткова потреба введення в дію місць у дошкільних закладах;
 $M_{Н.д.}$ – кількість місць у дошкільних закладах на початок прогнозного року;
 $M_{А.д.}$ – вибуття місць через амортизацію та з інших причин протягом року; $D_{п.}$ – чисельність дітей дошкільного віку, чол.; $K_{О.д.}$ – охоплення дітей постійними закладами, %.

9. *Екологічна місткість регіону:*

$$M = P_{птк} \cdot ГДН_{а},$$

де $P_{птк}$ – площа природно-територіального комплексу, га; $ГДН_{а}$ – середньорічне гранично-допустиме антропогенне навантаження на природний комплекс, чол./га.

10. *Коефіцієнт фондівдачі:*

$$K = B : \Phi_{ос},$$

де B – річний випуск продукції; $\Phi_{ос}$ – основні виробничі фонди.

11. *Рівень механізації виробництва:*

$$J_{м} = K_{м} : K,$$

де $K_{м}$ – чисельність робітників, зайнятих у механізованому виробництві, чол.;
 K – загальна чисельність працюючих, чол.

12. *Матеріаломісткість виробництва:*

$$M_{м} = Z_{м} : P_{р},$$

де $Z_{м}$ – витрати матеріалів; $P_{р}$ – річний випуск продукції.

13. *Фондомісткість виробництва:*

$$\Phi_{в} = B_{ф} : P_{р},$$

де $B_{ф}$ – вартість основних фондів; $P_{р}$ – річний випуск продукції.

14. *Економічна оцінка:*

$$P = R : E_{н},$$

де R – диференціальна рента, яка визначається різницею суспільних (кінцевих) і фактичних (індивідуальних) витрат на одиницю продукції; $E_{н}$ – нормативний коефіцієнт економічної ефективності у сільському господарстві ($E_{н} = 0,1$).

15. *Мінімізація приведених витрат (оптимальний варіант вибору ділянки):*

$$B_{п} = C + E_{н}K,$$

де C – собівартість продукції з урахуванням транспортування до споживача;
 $E_{н}$ – нормативний коефіцієнт ефективності капітальних вкладень; K – капітальні вкладення ($E_{н} = 0,1$)

16. *Економічна ефективність:*

$$\dot{A} = \frac{\dot{A}\delta}{\tilde{N} + \dot{A}\dot{E}},$$

де $E_{р}$ – річний дохід підприємства або галузі; C – собівартість продукції з урахуванням транспортування до споживача; K – капітальні вкладення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основний

1. Вебер А. Теория размещения промышленности : пер. с нем. / А. Вебер. – М. ; Л. : Книга, 1926. – 224 с.
2. Глівенко С. В. Економічне прогнозування : навч. посіб. / Глівенко С. В., Соколов М. О., Теліженко О. М. – Суми : Університетська книга, 2001. – 207 с.
3. Державне регулювання економіки : підручник / [за ред. Михасюка І. Р.]. – К. : Атака : Ельга-Н, 2000. – 592 с.
4. Долішній М. І. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка : навч. посіб. / [Долішній М. І., Стадницький Ю. І., Загородній А. Г., Товкач О. Е.]. – Л. : Нац. у-т „Львівська політехніка”, 2003. – 256 с.
5. Дорогунцов С. І. Теорії розміщення продуктивних сил і регіональної економіки : навч. посіб. / Дорогунцов С. І., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. – К. : Стафед-2, 2001. – 143 с.
6. Заболоцький Б. Ф. Регіональна економіка : навч. посіб. / Б. Ф. Заболоцький. – Л. : Новий світ-2000, 2008. – 546 с.
7. Єпіфанов А. О. Регіональна економіка : навч. посіб. / А. О. Єпіфанов, І. В. Сало. – К. : Наук. думка, 1999. – 344 с.
8. Іщук С. І. Розміщення продуктивних сил / С. І. Іщук. – К., 2000. – 216 с.
9. Каленюк І. До питання про освітній потенціал країни / І. Каленюк // Економіка України. – 2001. - № 1. – С. 70-72.
10. Качан Є. П. Практикум з курсу „Розміщення продуктивних сил”: навч. посібник [для студ. економ. вузів усіх спеціальностей] / Качан Є. П., Ковтонюк М. О., Петрика М. О. – К. : ІСДО, 1994. – 192 с.
11. Качан Є. П. Міжгалузеві комплекси України: проблеми розвитку і розміщення : наук.-навч. вид. / Є. П. Качан, Т. Є. Царик. – Т. : Екон. думка, 1999. – 216 с.
12. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / О. І. Ковтун. – Л. : Новий Світ-2000. 2006. – 432 с.
13. Колосовский Н. Н. Теория экономического районирования / Н. Н. Колосовский. – М. : Мысль, 1969. – 336 с.
14. Мельник Л. Г. Екологічна економіка / Л. Г. Мельник. – Суми : Університет. Книга, 2002. – 346 с.
15. Методологічні засади комплексного розвитку продуктивних сил регіонів / [Данилишин Б. М., Чернюк Л. Г., Фащевський М. І. та ін.]. – К. : РВПС України НАН України, 1998. – 158 с.
16. Пістун М. Д. Основи теорії суспільної географії : навч. посіб. / М. Д. Пістун. – К. : Вища шк., 1996. – 232 с.
17. Поповкін В. А. Регіонально-цілісний підхід в економіці / В. А. Поповкін. – К. : Наук. думка, 1993. – 219 с.
18. Промисловий потенціал України: проблеми та перспективи структурно-інноваційних трансформацій / [відп. ред.

- Кіндзерський Ю. В.]. – К. : Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2007. – 408 с.
19. Розміщення продуктивних сил України : навч.-метод, посіб. / [за ред. Качана Є. П.]. – К. : КНЕУ, 2000. – 552 с.
  20. Сіваченко І. Ю Вільні економічні зони : навч. посіб. / Сіваченко І. Ю., Кухарська Н. О., Левицький М. А. – К. : Дакор : Алеута, 2001. – 480 с.
  21. Скуратівський В. Соціальна політика / В. Скуратівський, О. Палій, Е. Ліанова. – К. : Вид-во УАДУ, 1997. – 360 с.
  22. Стеченко Д. М. Розміщення продуктивних сил і регіоналістика : навч. посіб. / Д.М. Стеченко . – К. : Вікар, 2001. – 377 с.
  23. Чернюк Л. Г. Розміщення продуктивних сил України : навч. посіб. / Л. Г. Чернюк, Д. В. Клиновий. – К. : ЦУЛ, 2002. – 470 с.
  24. Чернюк Л. Г. Економіка та розвиток регіонів (областей) України : навч. посіб. / Л. Г. Чернюк, Д. В. Клиновий. – К. : ЦУЛ, 2002. – 644 с.
  25. Чистов С. М. Державне регулювання економіки : навч.-метод. посіб. для сам ост. вивч. дисципліни / С. М. Чистов. – К. : КНЕУ, 2002. – 208 с.
  26. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : навч. посіб. / Л. А. Швайка. – К. : Знання, 2006. – 435 с.
  27. Управління трудовим потенціалом : навч. посіб. / В. С. Васильченко, А. М. Гриненко, О. А. Грішнова, Л. П. Керб. – К. : КНЕУ, 2005. – 403 с.

Додатковий

28. Бабурин В. Л. Географические основы управления: курс лекций по эконом. и полит. географии : учеб. пособие / В. Л. Батурин, Ю. Л. Мазуров. – М. : Дело, 2000. – 288 с.
29. Изард У. Методы регионального анализа введение в науку о регионах : пер. с англ. / У. Изард. – М. : Прогресс, 1966. – 660 с.
30. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням : підручник / за заг. ред. Л. Г. Мельника та М. К. Шапочки. – Суми : Університет. книга, 2005. – 759 с.
31. Паламарчук М. М. Економічна і соціальна географія України з основами теорії / М. М. Паламарчук, О. М. Паламарчук. – К. : Знання, КОО, 1998. – 416 с.
32. Регіональна економіка : підручник / [за ред. Качана Є. П.]. – К. : Знання, 2011. – 670 с. – (Вища освіта XXI століття).
33. Регіональне управління: інноваційний підхід : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / [Бутко М. П., Зеленська О. О., Зеленський С. М. та ін.]. – К. : Знання України, 2006. – 560 с.
34. <http://me.kmu.gov.ua> – офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.
35. <http://www.ukrstat.gov.ua> – офіційний сайт Державного комітету статистики.
36. <http://zakon2.rada.gov.ua> – офіційний сайт Верховної Ради України.

Навчально-методичне видання

Автор: Потапова Алла Геннадіївна

Управління територіально-гелузовим розвитком регіону

Методичні рекомендації

Друкується в авторській редакції

Підписано до друку 21.03.2013 формат 60x84/16
Ум. Друк. Арк.. 3 Зам. № 20 Тираж 100
Папір офсетний. Гарнітура Times. Друк офсетний
Друк ПП Іванюк В. П. 43021, м. Луцьк, вул. Винниченка, 63
Свідоцтво Держкомінформу України
ВЛн № 31 від 04.02.2004 р.